МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ФАКУЛЬТЕТ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня магістр

Коростильової Валерії Сергіївни

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ФЕНОМЕНІВ НОСТАЛЬГІЇ ТА ПАМ'ЯТІ У ХОРЕОГРАФІЧНОМУ МИСТЕЦТВІ

зі спеціальності В6 Перформативні мистецтва
спеціалізації В6.03 Хореографічне мистецтво
Галузь знань – В Культура, мистецтво та гуманітарні науки

Кваліфікаційна робота містить
результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів
і текстів інших авторів мають
посилання на відповідне джерело

Науковий керівник:
Брагіна Тетяна Михайлівна
доцент, кандидат філософських наук, доцент
кафедри народної хореографії та теорії танцю

Харків – 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП……..……..……..……..3

РОЗДІЛ І. НАУКОВИЙ КОНТЕКСТ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНІВ НОСТАЛЬГІЇ ТА ПАМ'ЯТІ…….....6

1.1. Визначення та історія дослідження понять «пам'ять» і «ностальгія»……6

1.2. Формування та розмаїття проявів пам'яті й ностальгії…….....10

Висновки до Розділу І ……..15

РОЗДІЛ ІІ. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ФЕНОМЕНІВ НОСТАЛЬГІЇ ТА ПАМ'ЯТІ У ХОРЕОГРАФІЧНОМУ МИСТЕЦТВІ …….....16

2.1. Когнітивні механізми людини і тілесна пам'ять…….16

2.2. Дослідження мистецьких аналогів і прототипів творчого проєкту……...18

Висновки до розділу ІІ …….22

ТВОРЧИЙ ПРОЄКТ

РОЗДІЛ І. КОМПОЗИЦІЙНИЙ ПЛАН ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ……..23

1.1. Основні характеристики хореографічного твору…….....23

1.2. Дійові особи та їхня стисла характеристика ……...23

1.3. Лібрето……..……...23

1.4. Розгорнутий зміст……..……...24

1.5. Драматургія……..……..…….24

1.6. Музичний аналіз……..…..…….25

1.7. Опис та зображення костюмів……...27

1.9. Світлова партитура…….29

РОЗДІЛ ІІ. ПОСТАНОВЧИЙ ПЛАН ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ…….....31

ВИСНОВКИ.....48

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….……..……..50

ВСТУП

Актуальність теми пов’язана з проблемою дослідження феноменів ностальгії та пам’яті. Воно відбувається на перетині багатьох наук- історії, соціальної антропології, етнології, медицини, психології, фольклористики тощо, а переживання ностальгії тією чи іншою мірою знайомі нам усім.

Це складне емоційне переживання, у якому поєднуються позитивні почуття, які пов’язані зі спогадами про минуле, та усвідомлення неможливості його повернення.

В умовах невизначеності майбутнього людина нерідко звертається до власного минулого, знаходячи в ньому відчуття стабільності, емоційної опори та внутрішньої рівноваги. Таким чином, ностальгія та пам’ять постають як взаємопов’язані явища, що набувають особливої актуальності в сучасних умовах, і потребують глибшого осмислення не лише з психологічної, а й із мистецької точки зору.

Бо коли ми звертаємось до автобіографічних спогадів, ми бачимо образи минулого, завдяки яким простежуємо зміни в собі на сьогоднішній момент, трансформацію своїх переконань, поглядів тощо, і ці збережені образи минулого та його версії, репрезентується у формі слів та дій. Наша сучасність слугує невичерпним джерелом тем, сюжетів для митців, і хореографія, як вид мистецтва, що впливає на людський психо-емоційний стан, є дієвим засобом для вираження думок, емоцій та переживань з приводу даної проблематики.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідити феномени ностальгії та пам’яті, визначити їх творчий потенціал і можливості використання результатів дослідження у балетмейстерській діяльності.

Завдання:

1. Визначити і дослідити історико-психологічний контекст феноменів «пам’ять» і «ностальгія»,
2. Охарактеризувати прийоми, методи та засоби репрезентації ностальгії та пам’яті в хореографічному мистецтві,

3. Розробити композиційний план і створити хореографічну композицію,
4. Провести аналіз мистецьких прототипів та аналогів, присвячених темам пам’яті та ностальгії,
5. Окреслити культурологічні, мистецтвознавчі, філософські виміри проблеми пам’яті та ностальгії.
6. Проаналізувати взаємозв’язок між явищами пам’яті, ностальгії та тілесного досвіду.

Об'єкт дослідження – художня інтерпретація феноменів ностальгії та пам’яті в хореографії.

Предмет дослідження – особливості та принципи втілення феноменів пам’яті та ностальгії у хореографічному мистецтві.

Методи дослідження

Для досягнення зазначеної мети та вирішення поставлених завдань у роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження.

Аналіз наукової літератури застосовано для: опрацювання теоретичних підходів вивчення феноменів пам’яті та ностальгії, визначення їхніх основних характеристик і взаємозв’язків. Історико-контекстуальний метод дав змогу розглянути особливості осмислення цих явищ у різні історичні періоди.

Мистецтвознавчий аналіз використано для дослідження хореографічних постановок, виявлення їхніх образно-пластичних особливостей і засобів художнього вираження пам’яті та ностальгії. Інтерпретаційний метод дав змогу розкрити змістовне й емоційне наповнення хореографічних образів, семіотичний - дослідити рухи, жести та просторові рішення, а метод спостереження допоміг розглянути сценічні постановки, де були виявлені характерна тілесна пластика і постановчо-композиційні аспекти.

Практичне значення

Представлене дослідження є значущим як з точки зору балетмейстерської діяльності, так і з наукової. Опрацьовані джерела стали фундаментом для формування теоретичної частини роботи, а визначені прийоми, методи та засоби

репрезентації ностальгії та пам’яті в хореографічному мистецтві стали образно-пластичними складовими самої танцювальної композиції. І завдяки синтезу теоретичної та практичної складових, можна визначити практичне значення роботи, результати якої можливо використовувати у науково-творчій діяльності.

Зокрема: у подальших дослідженнях взаємозв’язку пам’яті, ностальгії та тілесного досвіду; у розробленні хореографічних постановок на відповідну тематику; а також у навчальному процесі, під час вивчення теорії та практики хореографічного мистецтва.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи складається зі вступу, двох розділів теоретичної частини та двох розділів творчого проєкту, висновків, списку використаних джерел – 35 найменувань. Повний обсяг роботи складає 54 сторінки.

РОЗДІЛ І.
НАУКОВИЙ КОНТЕКСТ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНІВ НОСТАЛЬГІЇ ТА ПАМ'ЯТІ

1.1. Визначення та історія дослідження понять «пам'ять» і «ностальгія».

Якщо порівнювати два даних поняття за хронологією дослідження, то феномен пам'яті почали вивчати значно раніше, аніж феномен ностальгії. Вивчення здатності запам'ятовувати бере початок з давніх часів. Зокрема, у міфології Стародавньої Греції пам'ять уособлювала богиня Мнемозіна, через ім'я якої, процеси пам'яті ще можуть називати мнемічними процесами. Таким чином, природа пам'яті починається осмислюватись ще до появи філософії в античній міфології [16, с. 215].

Першим в історії філософським джерелом, яке присвячувалось феномену пам'яті, вважається трактат «Про пам'ять і пригадування», давньогрецького філософа Аристотеля. У цьому трактаті, автор розглядав пам'ять як ментальну здібність; вказував на те, що тваринам властиве впізнавання, а притаманна людям пам'ять, це тимчасовий процес, який спрямований на створення образів предметів. Феномен пам'яті Аристотель визначав як пасивне збереження вражень, а пригадування він трактував як активний пошук інформації. Крім цього філософом були сформульовані закони асоціації [27].

Аж до XIX століття, явище пам'яті головним чином вивчалось з філософської точки зору. Та з появою експериментальної психології та її розвитком з другої половини XIX століття, дослідження пам'яті виходить на новий рівень.

Засновником експериментального вивчення пам'яті є німецький психолог Герман Еббінгауз. Він проводив самостійні дослідження своєї пам'яті таким чином: аби уникнути впливу попереднього досвіду, асоціацій та смислового контексту, Еббінгауз вчив на пам'ять випадкові трилітерні склади (триграми). Ці склади містили дві приголосні літери, та одну голосну, посередині (наприклад:

BOK, KES, і так далі. Усього він створив близько 2300 таких складів). Далі, психолог вчив на пам’ять списки цих складів під метроном, для підтримки однакового темпу. У результаті дослідження було виявлено закономірність того, які саме елементи зі списку згадуються найкраще: перші склади у списку запам'ятовувались легко (тобто ефект первинності), останні склади у списку також згадувались швидко (тобто ефект новизни). Та на відміну від початку та кінця списку, склади що були всередині, згадати Еббінгаузу було найважче. Таку закономірність він назвав ефектом краю (Serial Position Effect).

Та найвідомішим відкриттям вченого є Крива забування (Forgetting Curve). Еббінгауз вимірював, наскільки довго вивчена інформація зберігається в нашій пам’яті, і коли вона починає забуватись. І було з’ясовано, що процес забування відбувається нерівномірно. Найвища швидкість забування- одразу після вивчення, за перші 20 хвилин втрачається близько 40% інформації, а за годину- понад 50%. Та з часом такий процес уповільнюється, і приблизно через місяць у пам'яті залишається стабільна частина інформації (близько 20-25%). Тобто можна сказати, що мозком відбувається певна інформаційна фільтрація [29].

Починаючи з XX століття, вивчення пам’яті розглядається з точки зору психоаналізу та біології. Цей період характеризується пошуками об’єктивної основи пам'яті та вивченням її психологічних бар'єрів. Психоаналіз розглядає пам'ять через призму суб'єктивного досвіду, емоцій та несвідомого, тоді як біологія (нейробіологія) шукає її матеріальний субстрат у клітинах та синапсах мозку.

Відомим представником психоаналітичного погляду на пам'ять це Зігмунд Фрейд, австрійський невролог і психіатр. Він побудував психоаналіз навколо ідеї, що наша психіка нічого не забуває, а лише «приховує» травматичні спогади. За психоаналізом Фрейда, хворобливі або неприйнятні спогади витісняються зі свідомості, вони не зникають, а продовжують діяти «підпільно», проявляючись у вигляді симптомів, тривоги чи сновидінь.

Також, наші спогади не завжди є точними, за допомогою психіки, аби зберегти нас від болю, спогади можуть «реконструюватись/змінюватись», у

випадку коли моменти минулого були травмуючими. Таким чином, пам’ять під призмою психоаналізу являє собою живий, динамічний процес, під час якого минуле постійно переосмислюється під впливом теперішнього [31].

Упродовж ХХ століття уявлення про пам’ять поступово змінювалися. Якщо спочатку дослідники намагалися з’ясувати, де саме зберігаються спогади, то згодом стало зрозуміло, що пам’ять не пов’язана з однією конкретною ділянкою мозку, а формується завдяки взаємодії різних його структур.

У другій половині ХХ століття, на тлі розвитку комп’ютерних технологій, сформувалося нове розуміння пам’яті- людський розум як система, що здатна сприймати, зберігати, відтворювати й переорганізовувати інформацію, і таким чином період з 1950-ті по 1970-ті роки отримав назву- когнітивна революція. Вона сприяла глибшому розумінню того, як людина засвоює новий досвід і пов’язує його з уже пережитими подіями [22].

Сучасні дослідження підтверджують, що спогади можуть трансформуватися під впливом нових переживань, емоцій та обставин: коли людина повертається до певної події у своїх думках, її сприйняття минулого може змінюватися. Так само важливу роль відіграє забування, яке дає змогу зосереджуватися на новому досвіді, хоча окремі забуті події можуть зберігатися навіть тоді, коли людина не здатна чітко їх відтворити.

Особливе значення має взаємозв’язок явищ пам’яті та сну, адже під час нього мозок опрацьовує отриманий за день досвід. Це дає змогу краще зрозуміти, як повсякденні події поступово стають частиною довготривалої пам’яті. Водночас сучасна наука продовжує досліджувати механізми збереження та відтворення спогадів, оскільки природа людської пам’яті досі не досліджена повністю.

Та пам’ять має значення не лише як індивідуальна здатність людини зберігати власний досвід, а також як спосіб осмислення загально-людського минулого. Вона впливає на формування особистої та колективної ідентичності, збереження культурних традицій, передавання історичного досвіду й формування уявлень про власне минуле. Спогади про певні події, місця, людей і

звичаї можуть ставати джерелом мистецького натхнення, знаходячи відображення в літературі, музиці, образотворчому та хореографічному мистецтві.

Таким чином, пам’ять постає не лише як механізм збереження інформації, а і як важливий чинник формування культурного досвіду, через який людина осмислює власне минуле та його значення.

Наразі, сучасній науці вже відомо багато фактів про феномен пам’яті, та водночас, вчені продовжують досліджувати дане питання, бо людський розум залишається одним із найбільших викликів і таємниць для науки.

Переходячи до аналізу історії та визначення феномену ностальгії, слід зазначити, що це поширена соціокультурна тенденція, яку переживає дуже багато людей, як молодь так і старші покоління.

Термін «ностальгія» був створений швейцарським лікарем Йоганесом Гофером (Хофером) наприкінці XVII століття, хоча посилання на цей феномен можна віднайти в роботах Гіппократа, Сезара, а також у Біблії.

З самого початку поняття ностальгії означало медичну або неврологічну хворобу. Гофер вивчав поведінкові симптоми у швейцарських найманців, які воювали за різних європейських правителів у віддалених землях. Характерні симптоми хворих на ностальгію включали в себе: емоційну лабільність (від пригніченості до нападів плачу), відмову від прийому їжі та спроби накласти на себе руки. В пошуках фізіологічних і невроанатомічних пояснень цього захворювання Гофер припустив, що найманці страждали на ностальгію або тугу за домом – «захворювання мозку, викликане особливо демонічними причинами».

З часом та розвитком медицини, поняття ностальгії як переживання дійшло до епохи романтизму XIX століття. Виявилось, що ностальгія не є фізичною хворобою, та окрім медицини, феномен ностальгії почали розглядати під призмою культури та філософії. З’явилось нове трактування- «хвороба душі», що значило поетичний смуток за недосяжним, втраченим золотим віком або ідеалізованим минулим.

А починаючи з XX століття, ностальгію вивчають з точки зору психоаналізу та психіатрії. У цей період науковці трактували ностальгію як: «психоз іміграна», «мономаніакальний нав'язливий психічний стан, який спричиняє сильне відчуття нещастя» або «психічно-репресивний нав'язливий розлад». Ностальгія розглядалась як різновид депресії, «регресивним проявом, тісно пов'язаним із втратою, горем, незавершеним оплакуванням…» [19, с. 120-121].

Зокрема послідовники Зигмунда Фрейда трактували ностальгію як: підсвідоме бажання повернутися у безпечний стан дитинства, деструктивним станом формою меланхолії або відмовою приймати теперішнє.

До нашого сьогодення, поняття «ностальгії» так і не набуло одного конкретного значення. Одні вчені стверджують, що ностальгія- це психіатричне захворювання, яке додає меланхолійних емоцій до спогадів, які людина може вважати за щасливі. Інші науковці вважають, що почуття ностальгії є позитивним і адаптивним психологічним механізмом, за допомогою якого людина підтримує зв'язок зі своєю ідентичністю в періоди змін або криз, а настрій є більш позитивним аніж негативним.

Отже, було з'ясовано історію виникнення та дослідження понять «пам'ять» і «ностальгія» від часів Стародавньої Греції, до сучасних наукових досліджень.

1.2 Формування та розмаїття проявів пам'яті й ностальгії

Після того, як ми дослідили історичні витоки та етапи вивчення понять «пам'ять» і «ностальгія», перейдемо до їх загальних визначень. А також розглянемо: процеси формування даних феноменів, їх види та взаємозв'язок.

Пам'ять – це психофізіологічний процес запам'ятовування, зберігання, відтворення і забування інформації/досвіду [14]. Ностальгія – це складна емоція, яка охоплює як тугу за минулим, так і нюансовану форму меланхолії. Ця емоція виходить далеко за межі простого суму за втраченим, вона охоплює глибоке переосмислення минулих подій, людей та досвідів, які формували наше «я». Розберемо окремо формування та розмаїття проявів пам'яті й ностальгії.

Науковці визначають 4 основних етапи формування пам'яті:

I. Кодування (Сенсорний етап):

У нас є 5 способів чуттєвого сприйняття світу - слух, зір, дотик, нюх і смак. З їх допомогою ми отримуємо певну інформацію та зберігаємо її, а саме в сенсорній пам’яті. Тобто, дані з навколишнього світу потрапляють до органів чуття, де затримуються на кілька хвилин поки не будуть створені та збережені нові. Наприклад зоровий образ предмета, почуту мелодію або відчуття дотику. Ті сигнали, на які людина особливо звертає увагу, переходять далі.

II. Короткочасна та робоча пам'ять:

Після первинного сприйняття, частина інформації потрапляє до короткочасної пам’яті, де утримується протягом обмеженого часу (наприклад, людина може утримувати в голові початок речення, поки читає його продовження). Особливість которкочасної пам’яті полягає в її обмеженості: інформація, яку не повторюють або не опрацьовують, може швидко забутися.

Відмінністю є робоча пам’ять, яка дає змогу не лише зберігати її, а й активно використовувати отримані дані. На цьому етапі інформація може бути втрачена через переключання на щось інше, або перейти до довготривалого зберігання. Але імовірність запам’ятовування зростає, якщо людина повторює матеріал, осмислює його чи пов’язує з власним досвідом.

III. Консолідація (тобто формування довготривалих спогадів):

На рівні нервової системи відбувається процес поступового закріплення нової інформації, який може тривати від кількох годин до значно довшого часу.

На цьому етапі засвоєння та організації нового досвіду та спогадів про події, важливу роль відіграють такі структури головного мозку: гіпокамп і кора головного мозку.

IV. Зберігання та реконсолідація (повторне закріплення спогаду після відворення):

Після консолідації, інформація може зберігатися в довготривалій пам’яті протягом тривалого часу: від декількох днів і років, до всього життя.

Довготривала пам’мять охоплює знання, особисті переживання, образи, звуки, навички та інші складові набутого досвіду [16].

Але остаточно збережена інформації чи спогад все одно мають властивість змінюватись. З плином часу, людина може забувати певні деталі, поєднувати різні враження або переосмислювати минулі події. Бо на відтворення спогадів впливають теперішній емоційний стан, новий досвід і контекст, у якому відбувається пригадування. З цим процесом пов’язане таке поняття як- реконсолідація.

За певних умов пригаданий спогад може на певний час ставати нестійким, змінюватися під впливом нової інформації, а потім знову стабілізуватися (та цей процес не обов’язково відбувається під час кожного пригадування). Таким чином, феномен реконсолідації має особливе значення для розуміння пам’яті як динамічного явища- людина не просто відтворює минуле, а може переосмислити його з позиції теперішнього досвіду [33].

Ґрунтуючись на перелічених етапах формування пам’яті, виділяють такі її види:

- За змістом діяльності: емоційна, образна, рухова (або моторна) і словесно-логічна;
- За характером мети діяльності: мимовільна і довільна;
- За тривалістю збереження матеріалу: сенсорна, короткочасна, робоча (оперативна) та довгочасна;
- За природженим чи надбаним характером: генотипічна і фенотипічна.

З точки зору мистецтва танцю, дуже важливо розглянути окремо всі складові вищепереліченої класифікації.

Емоційна пам’ять виконує функцію зберігання інформації про наш чуттєво-емоційний стан- спогади про щасливі моменти, сумні події або відчуття страху. Образна пам'ять містить інформацію у вигляді візуальних образів, наприклад запам’ятовування рис обличчя, місць або предметів. Рухова пам'ять- це інформація про рухи та м'язові відчуття. Функція словесно-логічної пам'яті-

зберігати інформацію у вигляді слів, понять і логічних зв'язків, наприклад запам’ятовування дат, тексту і так далі.

Як вказано вище, за метою створення нових спогадів виділяють мимовільну пам’ять- коли запам'ятовування відбувається без свідомих зусиль, і довільну пам’ять- коли відбувається цілеспрямоване запам'ятовування.

Види пам’яті за тривалістю збереження матеріалу були розглянуті раніше, і вони мають спільні точки дотику з видом пам’яті за природженим чи надбаним характером. Інформація у генотипічній пам’яті є спадковою, і визначає вроджені форми поведінки, тобто безумовні рефлекси та захисні реакції. Їй на противагу є фенотипічна пам’ять, суть якої полягає у накопиченні досвіду протягом усього життя, який отримується самостійно кожною людиною під час взаємодії із зовнішнім світом (це отримання певних знань, навичок, умовних рефлексів, і так далі) [16, с. 220-228].

Дослідивши процеси пам’яті, перейдемо до визначення процесів ностальгії: звідки вона з’являється, та якою буває.

Як вже було виявлено, ностальгія трансформувалась з «медичного стану» в ширше емоційне відчуття. На сучасному етапі дослідження, воно асоціюється не лише з тугою за домом або минулим, але й з рефлексією. Ми міркуємо про минуле та аналізуємо його, самопізнаємо себе через нього, та підтримуємо зв’язок із соціумом, історією, традиціями і культурою. Спробуємо більш конкретно визначитись з формуванням та розмаїттям проявів ностальгії.

Порівнюючи з процесами запам’ятовування, виникненню ностальгічних думок не характерний чіткий алгоритм, але все ж існують певні етапи виявлення.

Умовно, ностальгія має 3 складники: звернення до автобіографічної пам’яті, емоційна значущість думки та спостереження відчуття між «тоді» і «зараз» [25]. З цього можна визначити, що ностальгія не є окремим «видом пам’яті», а лише використовує її як основу. У цій основі можуть бути найрізноманітніші спогади, що стосуються: близьких людей, місць, подій, і так далі. Тобто наше власне «я» також пов’язане із соціальним аспектом, і ностальгія

працює за таким механізмом: складний життєвий період стискає у символічно насичений спогад.

Також, буває спонтанне виникнення почуття ностальгії, яке з'являється через якийсь тригер або підказку. Дослідження виявили цілу низку таких подразників, замість однієї універсальної причини, наприклад це може бути: негативний настрій, самотність, життєві періоди, музика, речі, запахи, їжа, і тому подібне.

З огляду на вище перелічені стимули, розділяють 4 основні види ностальгії: особистісна, колективна, часова (історична), очікувана (випереджальна).

Почнемо з визначення особистісної ностальгії. Вона базується на автобіографічній пам'яті, та являє собою відображення глибоких спогадів та унікального досвіду, які відіграють дуже важливу роль у формуванні ідентичності кожної особи. Особистісна ностальгія виникає через згадування власного минулого, його подій та періодів, згадування місць і людей, а також себе.

Колективна ностальгія зароджується серед груп, спільнот, а іноді цілих народів, які сповнені сумом через спільно-пережите минуле. Нерідко люди з почуттям такої ностальгії згадують про «золоті часи, в яких було добре».
Подібною до колективної ностальгії, є часова (історична). Вона також характеризується тугою за минувшими часами, але є і відмінність, яка полягає у тому, що людина або група людей можуть сумувати за часами або подіями, в яких ніколи не жили і не опинялись. В такому випадку, ностальгічні почуття з'являються на основі фільмів, книг чи розповідей інших людей.

Протилежністю до історичної ностальгії, є очікувана (випереджальна), тобто сум за майбутнім. Відчування такої ностальгії проявляється як туга в моменті, або за тим чого ще не сталось. Наприклад людина перебуває у приємному чи важливому моменті, але водночас розуміє, що цей момент з часом перетвориться на спогад, тому і відчуває сум заздалегідь [19].

Досліджуючи розмаїття ностальгії, можна виявити одну загально-характерну об’єднуючу особливість, яка називається романтизацією.

Ностальгуючи, або фантазуючи про приємне майбутнє, ми можемо формувати прикрашене, чи навіть ідеальне сприйняття моментів які вже сталися, або які можуть статися. Та аналогічно то самого феномену ностальгії, романтизація нерідко є оманливою, та навіть небезпечною дією, що стосується багатьох сфер життя.

Таким чином, ми з’ясували етапи формування явищ «пам’яті» і «ностальгії», а також проаналізували розмаїття їх проявів.

Висновки до першого розділу

Отже, у першому підрозділі було досліджено історичні витоки понять «пам’ять» і «ностальгія». Проаналізовано історію вивчення людської пам’яті від часів Стародавньої Греції, до сучасних наукових досліджень. Виявлено ключову роль пам’яті у формуванні особистої та колективної ідентичності. Наступне що було розглянуто- історія та етапи вивчення феномену ностальгії.

Після історичного екскурсу, у другій половині першого розділу було досліджено формування та розмаїття проявів пам’яті й ностальгії. Проаналізовано та визначено загальну термінологію понять, етапи формування процесів запам’ятовування і виникнення ностальгічного стану, класифікацію та види даних явищ, їх характеристика.

РОЗДІЛ ІІ.
РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ФЕНОМЕНІВ НОСТАЛЬГІЇ ТА ПАМ'ЯТІ У ХОРЕОГРАФІЧНОМУ МИСТЕЦТВІ

2.1. Когнітивні механізми людини і тілесна пам'ять

Аби закріпити наведену інформацію у першому розділі, розглянемо та узагальнимо відомості про розуміння когнітивного механізму людини. А також дослідимо людську тілесну пам'ять.

Як нам вже відомо, явище людської пам'яті являє собою психофізіологічний процес. Він полягає у запам'ятовуванні, зберіганні, відтворенні та забуванні різного роду інформації. Феномен пам'яті складає важливу частину життя людини, через звичку довіряти своїм спогадам і сприйняттю. І як раз таки, за загальне сприйняття людиною навколишнього світу відповідають когнітивні процеси.

Якщо до цього ми розглядали феномени пам'яті і ностальгії як окремі, але взаємопов'язані механізми людської свідомості, то їх об'єднує загальне, ширше поняття- когнітивність. Воно є основою нашої психічної активності та інтелектуальної діяльності.

Когнітивні процеси відіграють одну з ключових ролей у наші життєдіяльності, і відбуваються через взаємодію багатьох систем в організмі. Тобто завдяки певним операціям, певному алгоритму дій, ми можемо читати текст, запам'ятовувати інформацію, мислити, розмовляти, і тому подібне [24].

Визначають такі складові когнітивності:

-увага (концентрація на певній інформації, не відволікаючись на інші «подразники»);

-сприйняття (збір та обробка отриманих даних з навколишнього середовища через зір, слух, дотик, нюх, смак);

-мислення (аналіз і обробка інформації);

-розуміння (процес інтерпретації отриманих знань);

-пам'ять;

-уява (візуалізація наявних або відсутніх образів, ситуацій, і так далі);
-вирішення проблем (знаходження ефективних вирішень ситуацій);
-прийняття різних рішень;
-мова (письмо, розпізнавання мовлення і так далі);
-навчання (отримання певних знань, вмінь і навичок).

Таким чином можна стверджувати, що дана низка когнітивних процесів має великий вплив як на наш психологічний, так і фізичний стан. Усе що ми сприймаємо, запам'ятовуємо, кажемо, вчимо і міркуємо, все це відгукується у нашому тілі. Бо воно здатне зберігати і відтворювати також.

Це може проявлятись у різний спосіб, і зазвичай, ми цього навіть і не помічаємо. З самого першого дня нашої появи на світ, ми вже починаємо тілесно сприймати навколишнє середовище, вчимося володіти власним тілом і отримуємо тілесні навички, переживаємо тілесні відчуття [2].

І з цього приводу слід зазначити одного з відомих науковців, хто займався вивченням людської тілесної пластичності- В. Нікітін. Як завідувач лабораторії арт-терапії Інституту психології та педагогіки, та як директор школи «Тілесної та Арт-терапії», Нікітін досліджував феномен пластичності в житті і мистецтві, взаємовідносини душі і тіла. За його методикою пластико-когнітивної терапії, людське тіло виступає посередником між свідомим і підсвідомим: свідоме співіснування з тілом дозволяє проникнути у підсвідоме, яке у свою чергу відгукується тілесно. Даний підхід також демонструє властивість тіла запам'ятовувати і проявляти певні навички, емоції, рефлекси чи звички- вроджені або набуті [18, с. 62-65].

Отже, процес тілесної пам'яті відбувається на рівнях нервової та м'язової системах, і як правило, тіло реагує раніше аніж мозок встигає осмислити сприйняту інформацію.

Основними проявами тілесної пам'яті вважають:
- М'язові затиски (напруга в певних частинах тіла);
- Моторна/ м'язова пам'ять (м'язи запам'ятовують багатоповторювальну дію);

- Автоматичні захисні реакції («завмерти, бігти чи напасти», стосується травматичного досвіду) [18] [31].

Така класифікація цілком демонструє, що людина зберігає та відтворює набутий досвід не лише через свідоме пригадування інформації, а також через засвоєні рухові навички.

У призмі танцювального мистецтва, когнітивні механізми людини та її тілесна пам'ять пов'язані між собою, і доповнюють одне одного. За допомогою когнітивності, танець набуває певної структурованої форми, відображає повний заданий образ і конфлікт, розповідає глядачеві історію. А тілесна пам'ять у свою чергу, слугує основою і натхненням, виступає у ролі пластично-рухової наповненості хореографії.

Таким чином, було розглянуто когнітивні процеси людської діяльності і визначено роль тілесної пам'яті.

2.2. Дослідження мистецьких аналогів і прототипів творчого проєкту

Митці різних епох завжди надихались і використовували найрізноманітніші теми людських ментально-фізичних станів, сміливо демонструючи у своїм працях те, якою може бути людина, і що вона може відчувати й переживати.

Теми пам'яті та ностальгії не є виключенням, а навпаки, однією з найглибших проблематик у світовому мистецтві. Серед основних репрезентуючих рис, що об'єднують усі види мистецтва коли мова йдеться про феномени пам'яті та ностальгії, це задача митця висвітлити минуле. Чи це кіно або живопис, танець або театр, музика або література, творець одразу вирішує 2 основних питання: саморефлексії та впливу на глядача, слухача або читача.

За допомогою мистецтва, автор самопізнає себе та вирішує особистісні конфлікти, а його думки і переживання відображаються і матеріалізуються у власних творах. Разом з цим, готовий плід творчої праці митця сприймає реципієнт (споживач), який або буде вбачити себе на місці головного образу і ототожнювати з історією твору, або образ та історія будуть йому чужі. Але, що

в першому, що в другому випадку, споживач отримує певний досвід, емоції та враження.

За мету дослідження для репрезентації явищ пам'яті і ностальгії, митець може брати різні їхні аспекти, наприклад зафіксувати увагу на крихкості часу та спогадах, або передати тугу за втраченими періодами життя, домівкою, епохами і тому подібне. Для створення дипломної хореографічної композиції, були розглянуті та проаналізовані такі митці та їх роботи: хореограф Піна Бауш та її вистава «Кафе Мюллер», письменник Рей Бредбері та його книга «Кульбабове вино», та картини художника Едварда Гоппера у період з 1909 по 1955 роки.

Прем'єра вистави Піни Бауш «Кафе Мюллер» відбулася у 1978 році, на сцені Оперного театру в місті Вуппсрталь. Основа танцювальної вистави є автобіографічною. Важливу роль зіграли дитячі та підліткові спогади Піни. Ще дитиною, вона ховалась під столами у кафе батьків, і звідти спостерігала за людськими відносинами, поведінкою та історіями. Пам'ять про ці моменти і є складовою танцювальної вистави «Кафе Мюллер». Кожен її елемент має смислове навантаження, яке переносить глядача у світ стосунків між людьми, що бачила Піна з під столів кафе.

Дитячі спогади хореограф переосмислила, і за допомогою танцювального мистецтва передала драматичні історії, які відгукуються багатьом. Хореографія наповнена експресивністю, смутком, трагічністю, психологічною напругою та емоційними відносинами між людьми. А в центрі усієї історії стоїть кохання, драматичне і втрачене. Музичний супровід з'являється і зникає, потім знову звучить. Арії з опер англійського барокового композитора Генрі Перселла, у виконанні вокалістів та оркестрів, передають всю тужливість і меланхолійність дійства, а моменти тиші, які заповнюються лише рухами танцівників та гуркотінням стільців, додають емоційної глибини, та унікальної гіпнотичної атмосфери. Фантомами минулого виступають декорації та реквізит вистави: столи і стільці. Вони одночасно є німими

свідками людських історій, та перешкодами, через які герої постійно перечіпаються у відчайдушних пошуках щастя [34].

Аналогічно до танцювальної вистави «Кафе Мюллер», книга «Кульбабове вино» є уособленням ностальгії та пам'яті Рея Бредбері. Вона характеризується автобіографічністю, та містить в основі дитячі спогади автора. «Кульбабове вино» складається з 10 розповідей, які об'єднані однією загальною історією про двох братів та їх оточення. Кожна частина розповідає читачу конкретний сюжет з літа 1928 року, коли два брати- Дуглас і Том, приїзджають до бабусі і дідуся. Уся історія наповнена спогадами і метафорами, яскравими епізодами та відкриттями, а також, усвідомленнями про плин часу і неминучу смерть [3].

У контексті дослідження мистецьких аналогів, що висвітлюють феномени пам'яті і ностальгії, особливо примітні деякі сюжети книги «Кульбабове вино». Перш за все, це метафора кульбабового вина, кожна пляшка з цим напоєм символізує один день літа, який закарбовано у «капсулу часу». Виготовлення кульбабового вина є цілою традицією, завдяки якій узимку до героїв повертається тепло, запахи і спогади літніх днів.

Наступна історія стосується старого полковника Фрілея, який розповідав про своє минуле Дугласу та його друзям. Дітлахи називають його «машиною часу», бо про своє прожите полковник розказував так, що не потрібні були ніякі прилади. Зі смертю Фрілея, головний герой відчуває, що разом із ним наче зникли цілі пласти історії.

Також, Рей Бредбері дуже влучно описав поняття ностальгії та минулого, зокрема характерними є такі рядки: «З рештою, що минуло, того більше немає і ніколи не буде. Людина живе сьогодні»; «Минуле- це наче дивитися у колодязь. Якщо занадто довго туди заглядати, починає паморочитися голова, а серце стискається від того, чого вже ніколи не повернути» [3].

Тобто разом з тим, як історія про літні канікули здається яскравою та насиченою на перший погляд, вона також несе в собі глибокі почуття і думки, які читач переживає разом з головним героєм.

І розглянемо репрезентацію феноменів ностальгії та пам’яті з точки зору живопису. Таким яскравим представником є художник Едвард Гоппер [7]. Він працював у стилях реалізму та імпресіонізму, а його роботи є унікальними та впізнаваними. У дискурсі явищ пам’яті і ностальгії, характерними є картини Гоппера, написані у період з 1909 по 1955 роки [8]. Об’єднуючою рисою майже всіх робіт є атмосфера меланхолійності. Це проявляється як через загальну палітру кольорів, так і через сюжети, які розгортаються на полотнах. Інші характерні взаємопов’язані особливості це: акцент на світло і тінь, які демонструють настрій, акцентована увага на спокій, який важливіший за момент руху, буденність, людські психологічні стани та відносини, самотність, тиск на глядача через композицію картин, та інколи гнітючий реалізм.

Відібрані роботи пов’язані однією спільною візуальною та змістовною рисами- людина один на один із собою та своїми думками. На деяких картинах навіть не видно обличчя, але пози, кольори, світло та оточення демонструють смуток, меланхолію та самотність. Зображені люди знаходяться наодинці не тільки у своїх думках і спогадах, але і на картинах також: у себе вдома, на підлозі, кафе чи готелі. А якщо раптом в сюжеті і присутні інші люди, вони також занурені у власні роздуми.

У більшості випадках, головними героями робіт Гоппера є жінки, одягнуті чи оголені, вранці чи ввечері, вони мовчазні, самотні, і думками наче не в теперішньому часі, а десь в іншій порі та при інших обставинах. Хтось з них розбита та безутішна, хтось замислена і відірвана від реальності, інша напружена, а когось огорнув смуток за минувшими днями.

Розглядаючи меланхолійні та ностальгічні картини Едварда Гоппера, несвідомо занурюєшся в атмосферу та стаєш частиною сюжету. Переносишся у побут зображеного героя, і разом з ним переживаєш усі його думки і почуття.

Отже, було проаналізовано мистецькі аналоги і прототипи творчого проєкту.

Висновки до другого розділу

Таким чином, у першому підрозділі було досліджено когнітивні механізми людини і прояви тілесної пам’яті. Були закріплені знання про поняття що об’єднує процеси пам ‘яті і ностальгії- когнітивність. Визначено ключову роль когнітивних процесів людини, та з чого вони складаються. Проаналізовано, як когнітивні процеси впливають на психологічний та фізичний стани.

Було досліджено явище тілесної пам’яті і як воно проявляється. Проаналізовано вивчення тілесної пам’яті науковцем Володимиром Миколайовичем Нікітіним. Розглянуто його методику пластико-когнітивної терапії, мета якої полягає у дослідженні людської тілесної пам’яті та пластичності. Охарактеризовано основні прояви того, як тіло запам’ятовує та відтворює досвід. Визначено роль когнітивних механізмів та проявів тілесної пам’яті у призмі хореографічного мистецтва.

У другому підрозділі було досліджено мистецькі аналоги та прототипи творчого проєкту. Визначено важливість висвітлення проблематики феноменів пам’яті та ностальгії різними видами мистецтва, та яким чином у цій парадигмі відбувається комунікація між творцем і реципієнтом.

Проаналізовано танцювальну виставу «Кафе Мюллер» хореографа Піни Бауш, і визначено її ностальгічно-пам’ятні мотиви. Виявлено спільні автобіографічні риси між танцювальною виставою і книгою Рея Бредбері «Кульбабове вино». Проаналізовано її зміст та зв’язок з явищами пам’яті і ностальгії. Також, дані явища були досліджені під призмою живопису, на прикладах робіт художника Едварда Гоппера. Виявлено, що його роботи є яскравим прикладом репрезентації феноменів пам’яті та ностальгії, які у повній мірі показують без прикрас людські почуття.

ТВОРЧИЙ ПРОЄКТ

РОЗДІЛ І. КОМПОЗИЦІЙНИЙ ПЛАН ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

«Хвиля ностальгії»

1.1. Основні характеристики хореографічного твору

Тема: Ностальгія – бажання повернутись, але немає куди

Ідея: «Не можна піддаватись ностальгії, інакше ми потонемо у хитких пісках минулого» (цитата з книги «Переправа»; письменниця Еллі Гріффітс)

Вид хореографії: Сучасна хореографія (контемпорарі)

Форма: Хореографічна композиція

Жанр: Психологічна драма

Час дії: Поза часом

Місце дії: Невизначене місце перебування, свідомість людини

1.2. Дійові особи та їх коротка характеристика (7 виконавців):

Головна героїня – зморена реальністю людина. Вона не витримує натиску дійсності та поступається своїм емоціям і спогадам. Охоплена ностальгією та сумними почуттями, персонаж знаходить у собі сили і рішучість, аби визволитись із полону своїх думок про минуле.

Думки головної героїні – головна героїня вдається до ностальгії, нав’язливі думки одразу підхоплюють її емоційну пригніченість. Розум персонажа все більше поглинається оманливими думками про минуле, і вони беруть контроль над свідомістю і тілом головної героїні.

1.3. Лібрето

Аби на деякий час абстрагуватись від життєвих труднощів та переосмислити дійсність, знесилена головна героїня піддається почуттю ностальгії, такому потрібному та манливому. Але чи дійсно це почуття «сумного щастя» зможе врятувати від реальності?

1.4 Розгорнутий зміст

1 частина. Головна героїня знесилені та змучена реальністю. Вона відчуває себе загубленою у цьому вихорі життя, а дійсність починає тиснути з усіх сторін. Відраду своєму пригніченому стану персонаж знаходить у спогадах, і хапається за свої думки про минуле, як за рятівний круг.

2 частина. Туга за минувшими днями обволікає, і думки починають все більше занурювати головну героїню в це манливе почуття «сумного щастя». Ностальгічні спогади пронизують, повторюються та проживаються заново.
Але, разом з кожним ностальгічним спогадом, що наповнює серце теплом, у ньому ж утворюються нестерпні пустота і туга, які все складніше і складніше тримати в собі.

3 частина. Головна героїня починає розуміти та усвідомлювати, що все більше і більше тоне у думках про минуле, які не відпускають. Вона бере свої тіло та розум під контроль, намагаючись не стати заручницею ностальгії, аби минуле не почало впливати на майбутнє.

1.5 Драматургія хореографічної композиції

Експозиція - Головна героїня знесилена та змучена. Реальність давить на неї важким тягарем;

Зав'язка - Аби на деякий час абстрагуватись від життєвих труднощів та переосмислити дійсність, персонаж піддається ностальгії;

Розвиток дії - Думки про минуле ніби повторюються і проживаються заново. Вони ніяк не відпускають головну героїню, через що її страждання посилюються;

Кульмінація - Головна героїня намагається не стати заручницею своїх думок, аби минуле не почало впливати на майбутнє;

Розв'язка - Завдяки усвідомленню того, що важливо зосередитись на теперішньому, вона бере свої тіло та розум під контроль.

1.6. Музичний аналіз

Автор: Hiroyuki Sawano

Назва: 1hundredknightM

Жанр: оркестрова мініатюра

Загальна тривалість: 5 хв 31 с

Музичний розмір: 4/4

Кількість тактів: 96

Ладова основа: мінор із епізодичними мажорними відхиленнями

Загальна характеристика музичного матеріалу:

Композиція вирізняється яскраво вираженою драматургією та контрастною емоційною палітрою. Музичний розвиток умовно поділяється на сім взаємопов'язаних розділів, які органічно перетікають один в один. Основний принцип формотворення – хвилеподібне наростання напруги з подальшим спадом, що супроводжується зміщенням у нижній регістр у фінальній частині.

Характерною є взаємодія мінорного драматизму з епізодичними мажорними просвітленнями, які надають звучанню внутрішньої динаміки та багатозначності.

Музично-драматургічний розбір:

Експозиція (0:00–0:48):

Стриманий, дещо тривожний початок із поступовим наростанням динаміки. Основна тема подається в м'якому мінорному забарвленні з легкими мажорними відтінками, що створює відчуття невизначеності та очікування.

Зав'язка (0:49–1:44)

Відбувається посилення емоційної напруги: мажорні інтонації трансформуються у виразний мінор. Звучання стає більш щільним, енергійним і драматично насиченим, окреслюючи конфліктну сферу.

Розвиток дії (1:45–4:34):

Найбільш протяжний і внутрішньо різноманітний розділ. Експресія досягає високого рівня, після чого поступово трансформується: драматичне напруження частково знижується, поступаючись місцем більш стриманому, зосередженому звучанню. З’являється ефект «відлуння» (розрідження фактури, динамічний спад), після чого знову повертається мінорна драматичність із вкрапленнями мажору. Загальний розвиток має хвилеподібний характер із чергуванням напруження і тимчасового заспокоєння.

Кульмінація (4:35–5:11):

Пік емоційної та динамічної напруги. Звучання максимально насичене, потужне й протяжне, з акцентом на широкі інтонаційні лінії та оркестрову повноту. Цей епізод має виразний афективний характер і може слугувати опорною точкою для хореографічної кульмінації.

Розв’язка (5:12–5:31):

Поступове згасання напруги. Драматизм зменшується, фактура спрощується, звучання переходить у більш спокійний, навіть відсторонений стан. Завершення має ефект затухання, що створює відчуття післядії та відкритого емоційного резонансу.

1.7. Костюми (зображення зроблені за допомогою штучного інтелекту)

Головна героїня

Матеріали:

-тканина для топа і штанів: джерсі;

-гудзики золотистого кольору.

Колір: молочний

Завдяки тканині та фасону костюма, тіло виконавця не буде почуватись обмеженим.

Однотонний молочний колір додає ефект непоміченості та поступливості своїм емоціям та думкам.

Думки

Матеріали:

-тканина для топа і штанів: джерсі;

-гудзики золотистого кольору.

Колір топів: молочний та кобальт (темно-синій).

Колір штанів: молочний та кобальт (темно-синій).

Завдяки тканині та фасону костюма, тіла виконавців не будуть почуватись обмеженими.

Контрастність костюмів обумовлена увагою до самого стану ностальгії. Як думки про минуле беруть гору над свідомістю персонажа, як спогади та емоції впливають на морально-фізичний стан.

Бо ностальгія у будь-якому прояві, малює яскраві, насичені та наповнені картинки.

1.8. Світлова партитура:

1) сценічний простір у темряві

2)0:00-0:11- вмикається прожектор №1 з теплим сценічним світлом, що спрямоване згори вниз прямо на одного виконавця на першому плані сцени; загальний сценічний простір заповнений тусклим теплим світлом (інших виконавців майже не видно);

3)0:12-0:43- поступово вмикаються прожектора №2 і №3, сцена стає повністю освітленою;

4)0:44-1:11- прожектори №1 і №2 згасають, залишається лише №3, що спрямований на виконавців і одночасно слідкує за їх пересуваннями;

5)1:12-1:17- різко вмикається повне сценічне освітлення;

6)1:18-1:30- повне освітлення поступово згасає, залишається лише прожектор №1, світло якого спрямовано в центр на танцівників конусоподібне і слідкує за пересуваннями;

7)1:31-1:43- відповідно до просторового малюнку, конусоподібне світло прожектора №1 стискається, а потім розширюється;

8)1:44- 2:13- різко вмикається повне сценічне освітлення;

9)2:14-2:27- повне освітлення поступово змінюється на одне вертикальне по центру сценічного простору зверху вниз: світить прожектор №1 попереду, і №4 позаду, утворюючи одну світло-теплу лінію;

10)2:28-3:00- сценічний простір занурюється у тускле освітлення;

11)3:01-3:27- світло працює як у 9 (одне вертикальне освітлення);

12)3:28-3:43- сценічний простір занурюється у тускле освітлення;

13) 3:44-3:58- поступово сценічний простір опиняється майже у темряві;

14) 3:59-4:28- м’яко вмикається конусоподібне світло прожектора №1, яке направлене на цент сцени;

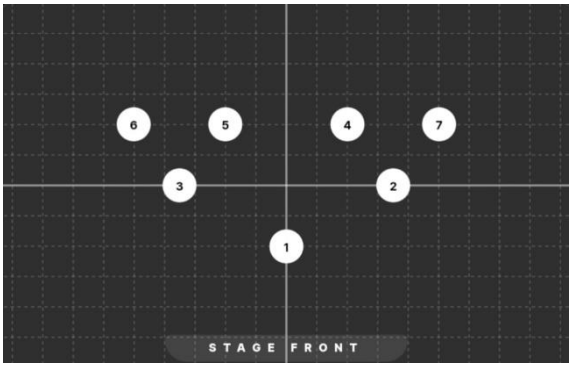
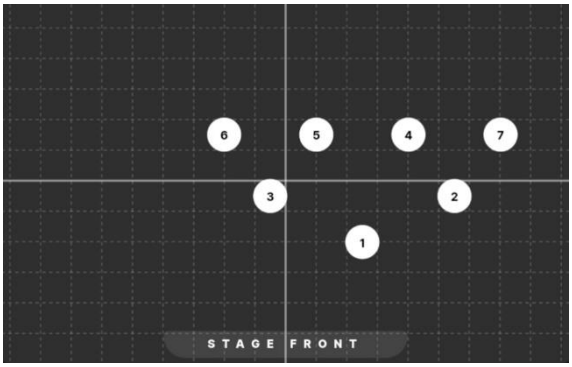
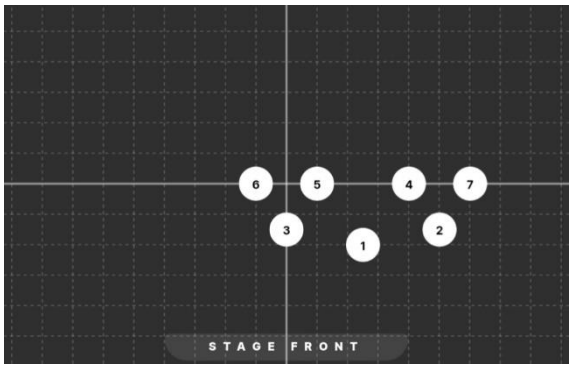
15)4:29-4:34- сценічний простір занурюється у тускле освітлення;

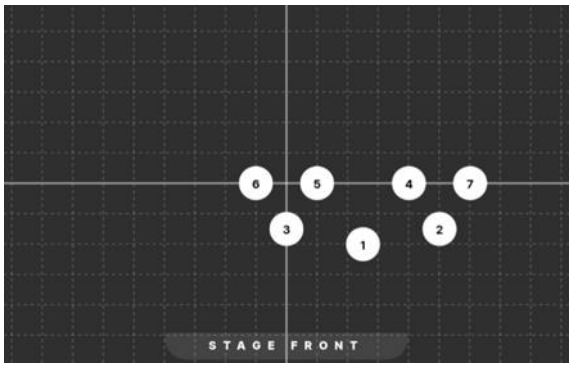
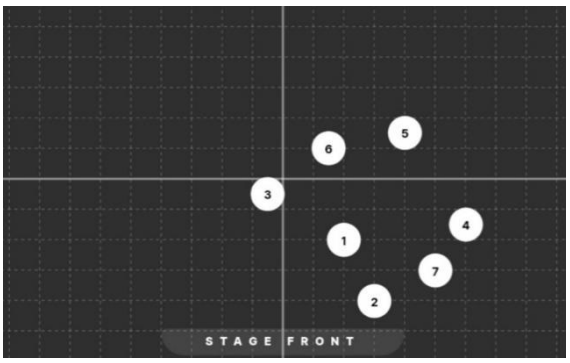
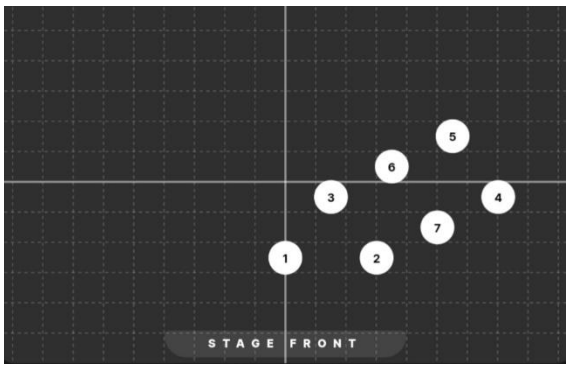
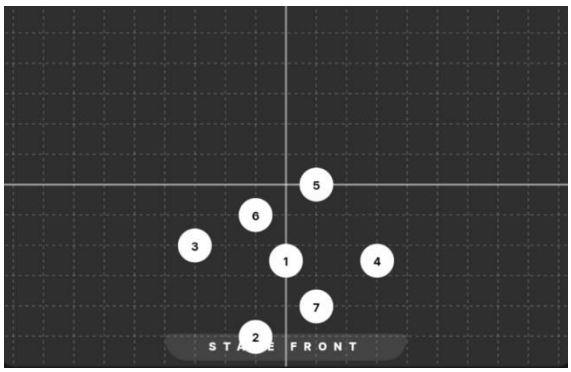
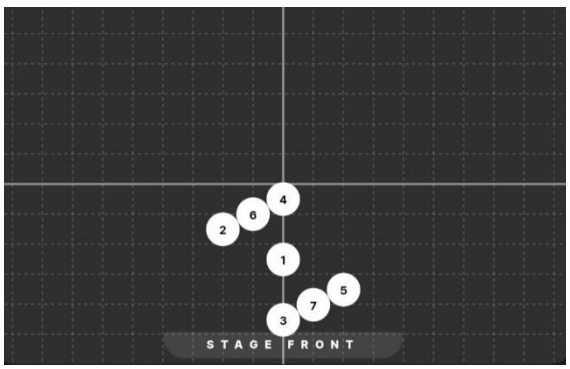
16)4:35-4:48- різко вмикається прожектор №5 внизу на задньому плані сценічного простору, таким чином, щоб освітлювались лише силуети танцівників;

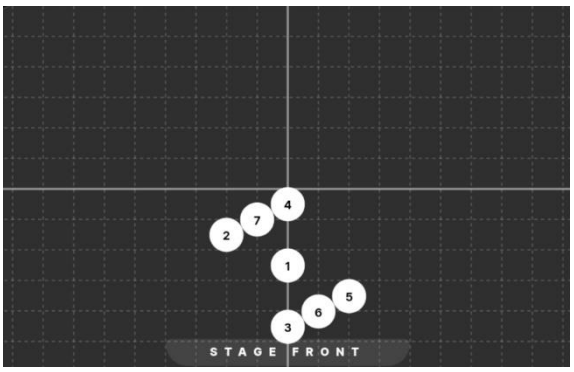
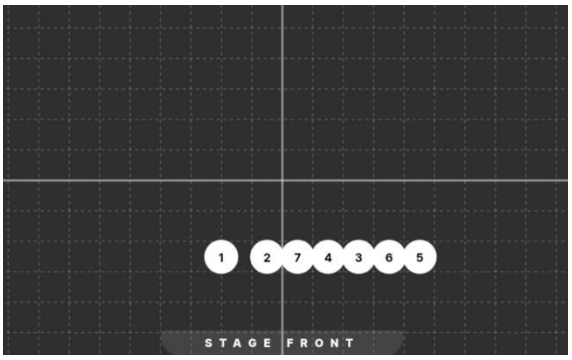
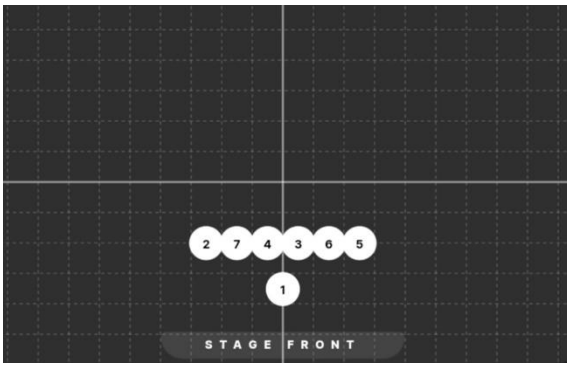
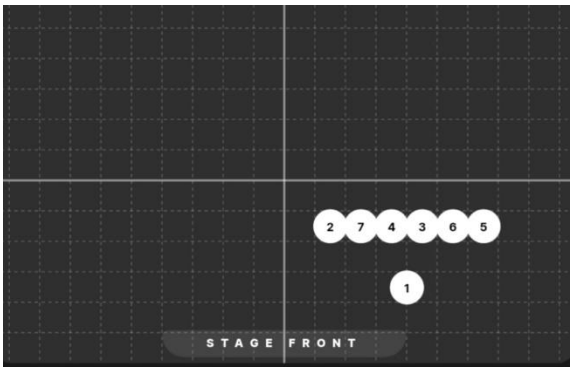
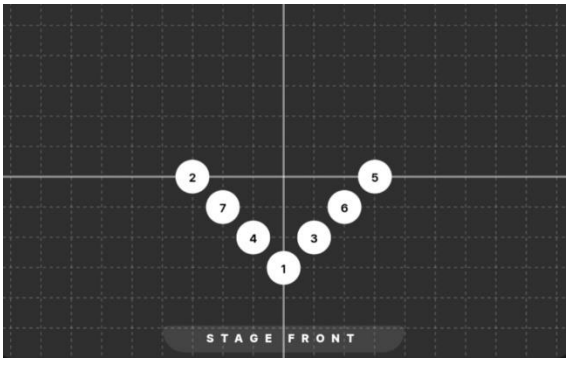
17)4:49-5:03- різко вмикається повне сценічне освітлення;

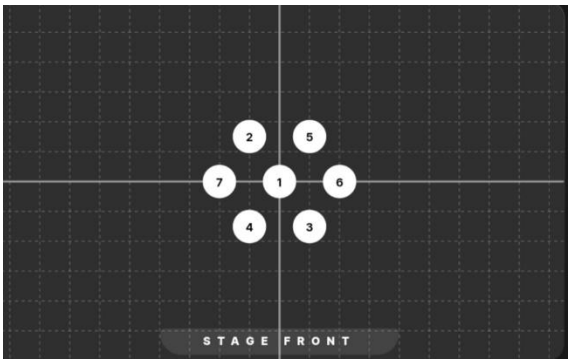
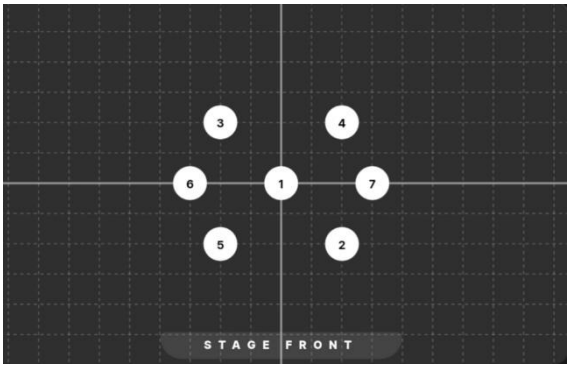
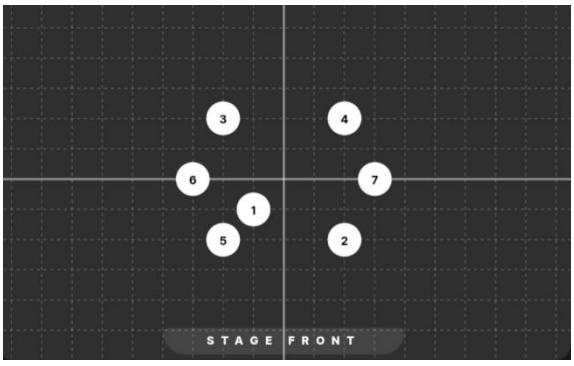
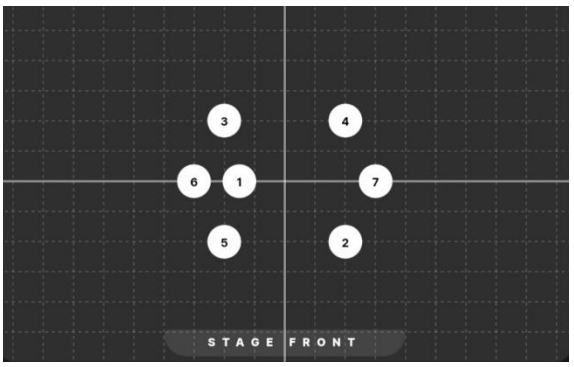
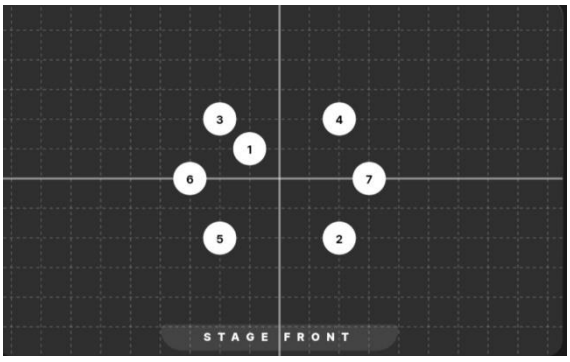
18)5:04-5:31- повне світло поступово звужується до центру на передній план сценічного простору.

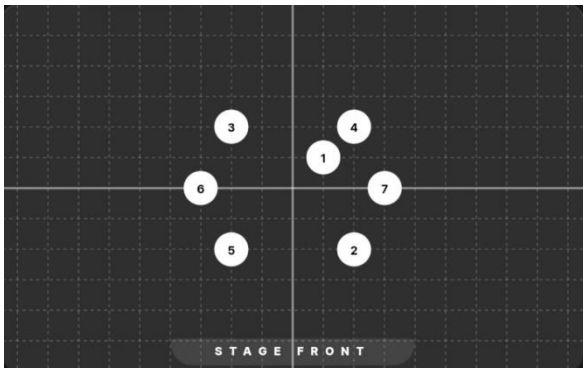
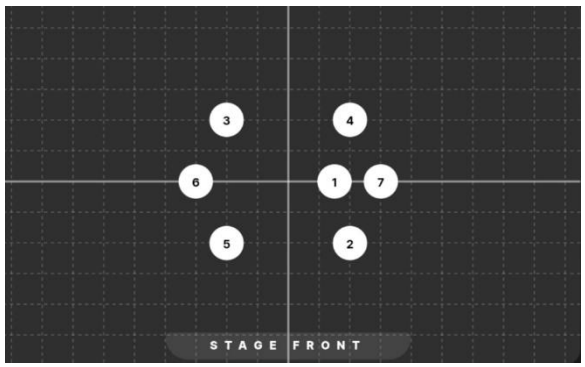
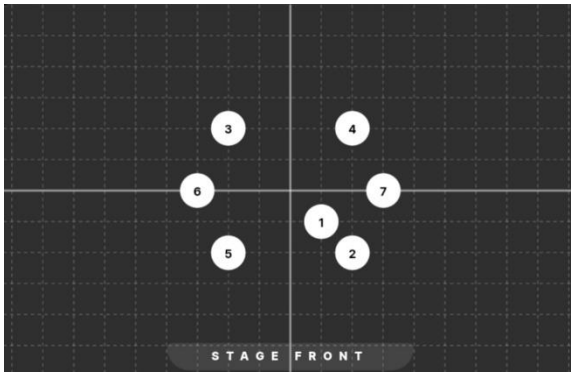
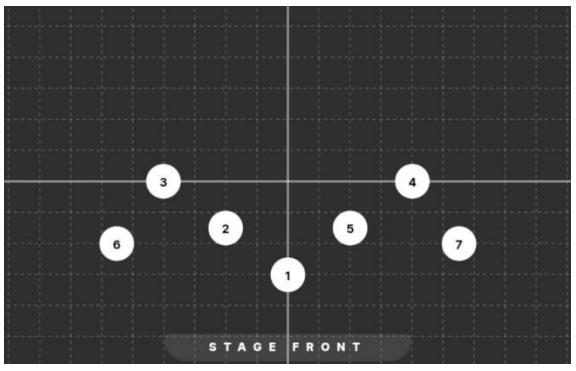
РОЗДІЛ ІІ. ПОСТАНОВЧИЙ ПЛАН ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ «ХВИЛЯ НОСТАЛЬГІЇ»

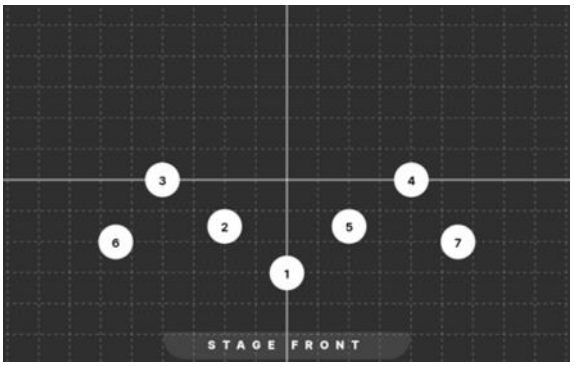
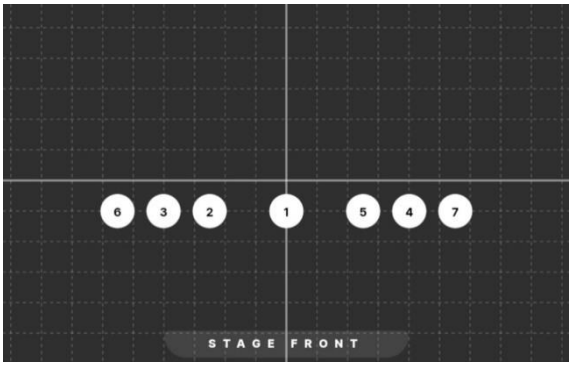
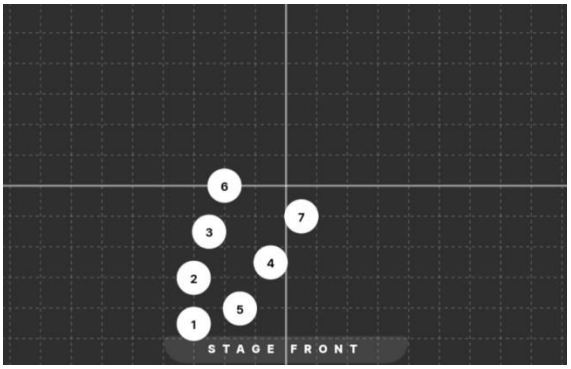
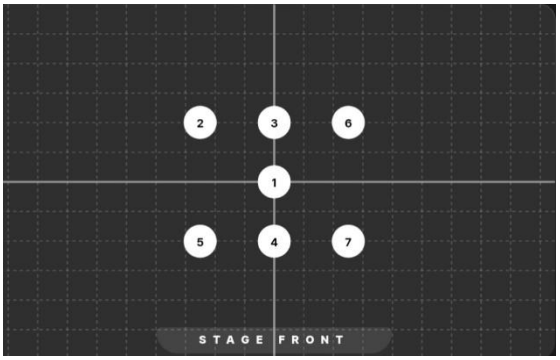
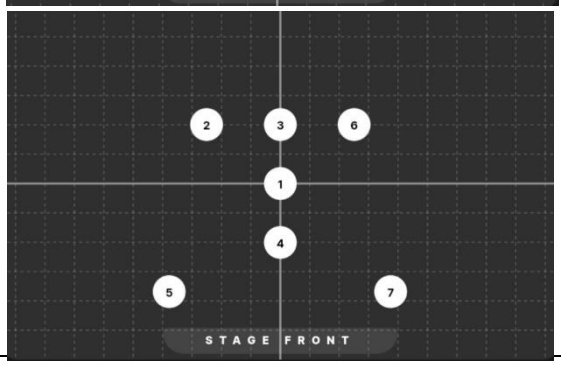
Част. Драм.	Час, такти	Малюнки	Опис
Експозиції	0:00 0:48; 1-12 такти		Сидячі на підлозі, танцівники виконують танцювальну комбінацію;
	13-15 такти		Продовження виконання комбінацій зі зміщенням малюнку праворуч;
	16-17 такти		До головної героїні (танцівник 1) наближаються ностальгічні спогади (танцівники 2, 3, 4, 5, 6, 7), і комбінація з підлоги переміщується до верхнього рівня. Виконавець 1 виконує свою частину, інші танцівники виконують свою;

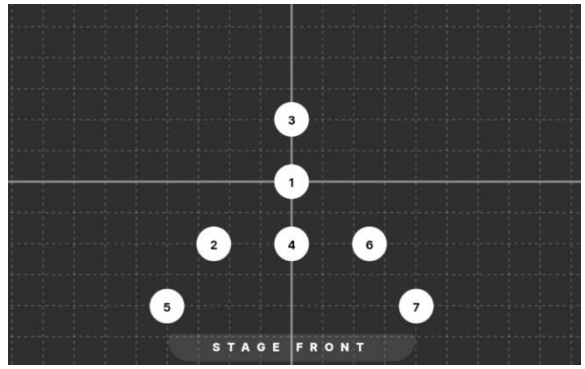
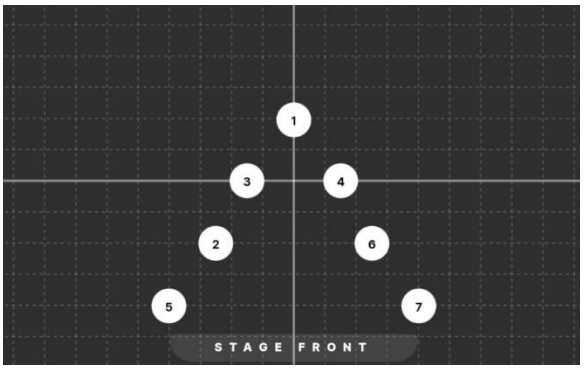
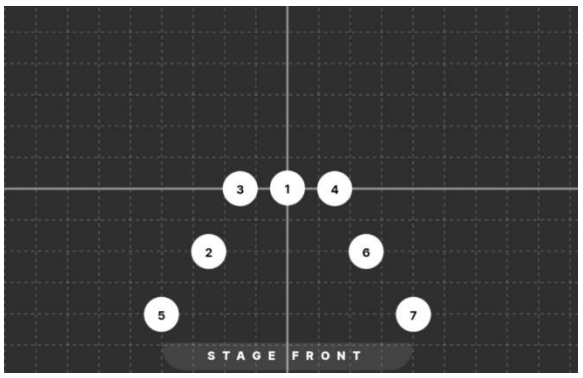
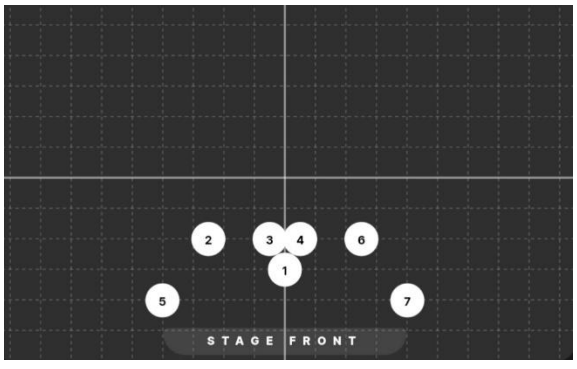
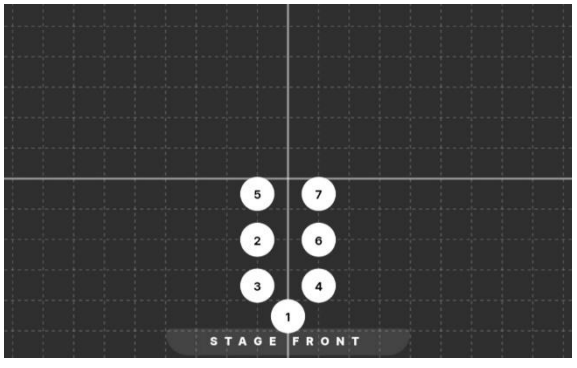
Зав'язка	0:49 1:44 18 такт		
	19 такт		Ностальгічні спогади кружляють навколо головної героїні і наче підштовхують її вперед, утворюючи дві паралельні лінії позаду;
	20 такт		
	21 такт		Виконавець 1 опиняється в оточені: танцівники формують дві паралельні лінії, які збираються, далі виконавці 6 та 7 міняються місцями;
	22 такт		

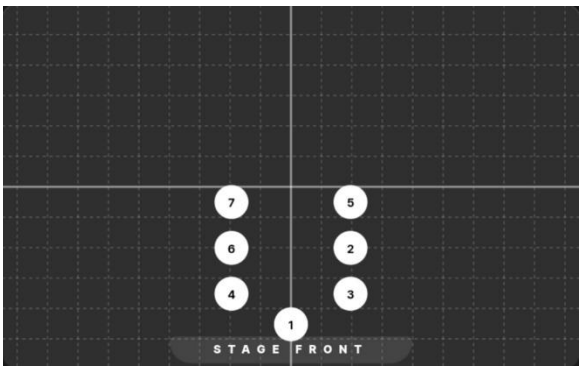
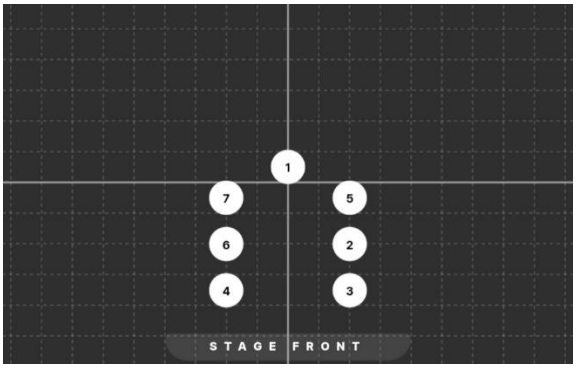
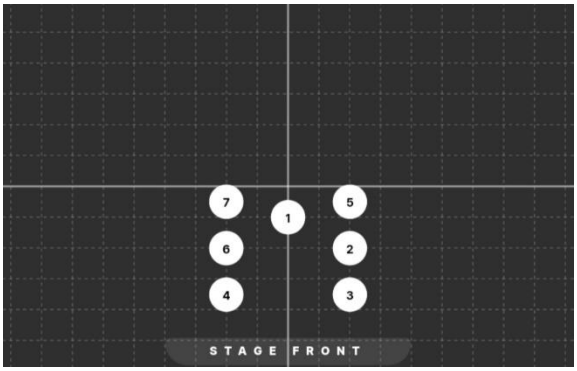
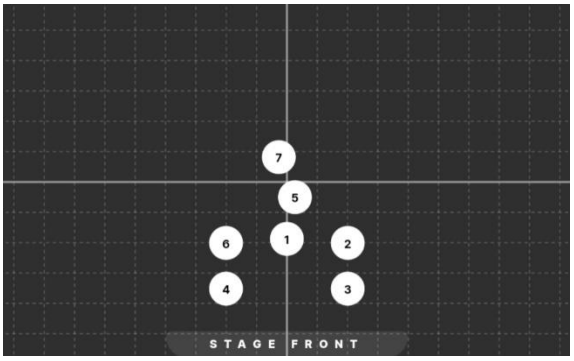
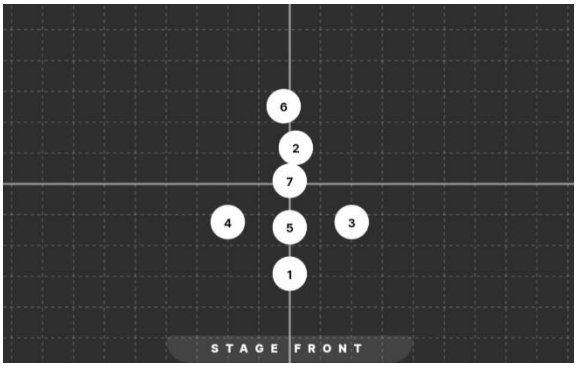
Зав'язка	23 такт		Наступне переміщення відбувається через рівне зведення усіх виконавців до однієї лінії, при чому танцівник 1 знаходиться трохи дали він інших;
	24 такт		
	25 такт		Виконуючи танцювальні комбінації, танцівник 1 виходить на передні план до центру, інші виконавці переміщаються позаду неї;
	26 такт		Зберігаючи малюнок, виконавці танцюють комбінацію і переміщуються праворуч;
	27-28 такти		Далі відбувається перехід у клин, де виконується танцювальна комбінація у малюнку: головна героїня занурюється у думки про минуле;

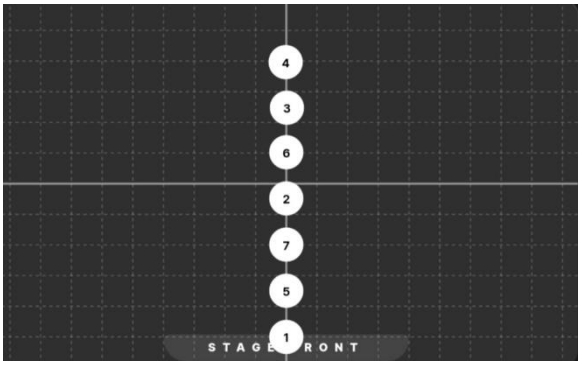
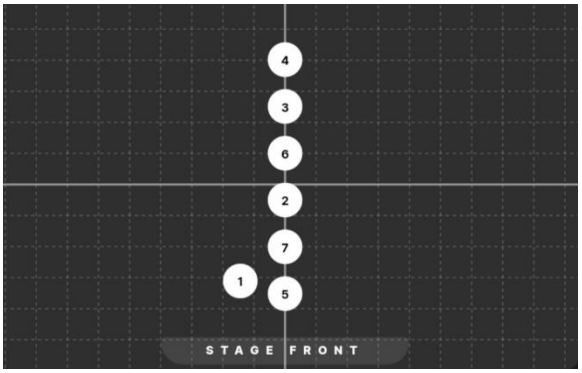
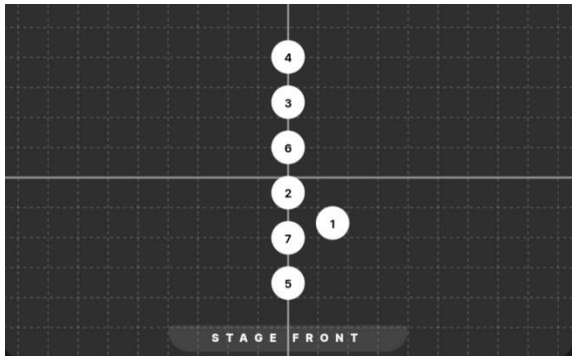
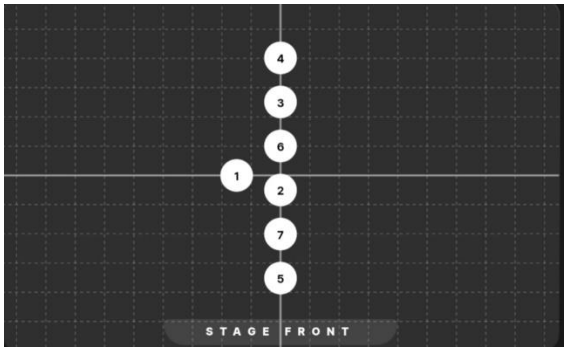
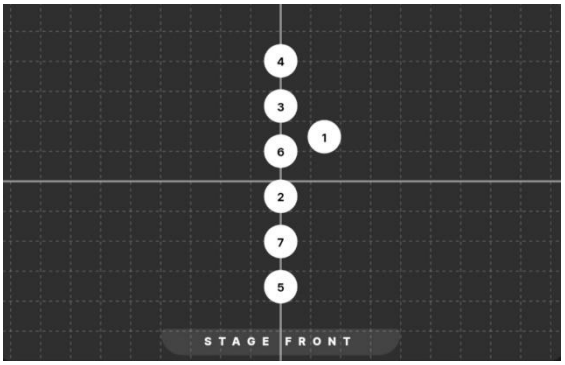
Зав'язка	29-30 такти		З клину, формується малюнок кола, з виконавцем 1 по центру. Далі танцівники 5, 6, 3, 4, 7 та 2 наближаються до центру і виходять у протилежних сторонах, розширюючи коло;
	31-32 такти		
	33-34 такти (переміщення по колу та перехід у новий малюнок)	 	Увага ностальгічних думок спрямована на головну героїню, яка відчайдушно хапається за свої спогади;

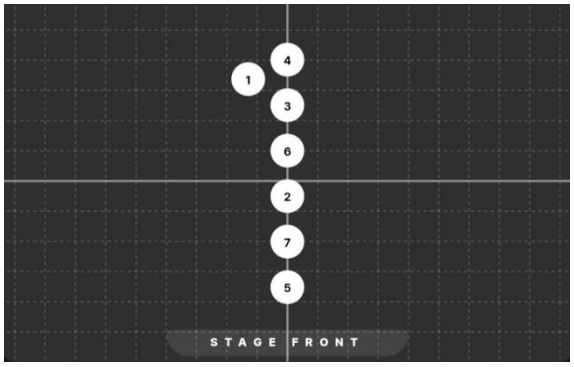
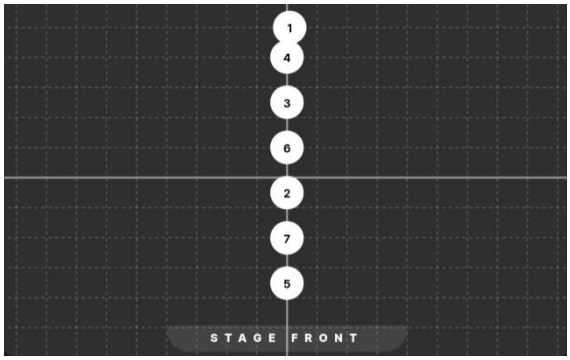
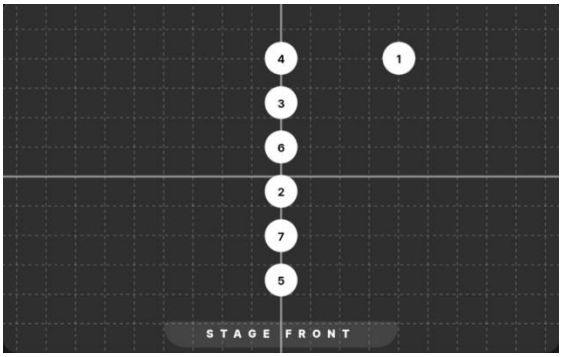
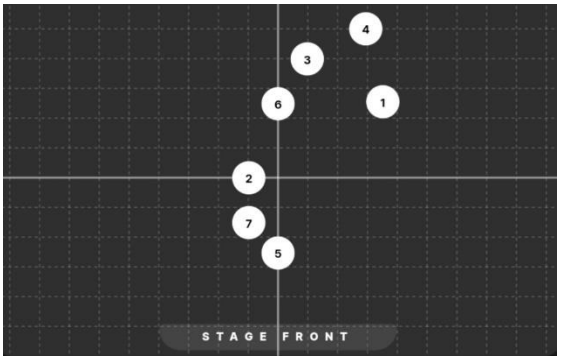
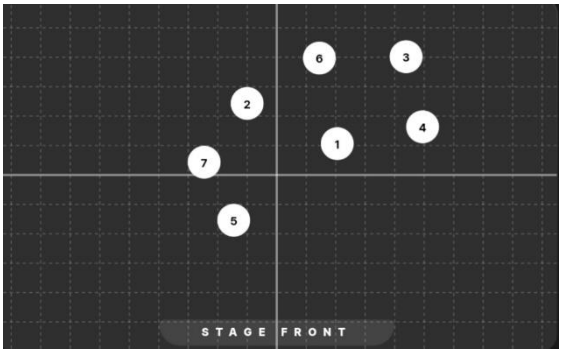
Зав'язка		 	Після взаємодії з танцівником 2, танцівник 1 вивертається вперед та одночасно малюнок кола перебудовується у геометрично-кутову форму;

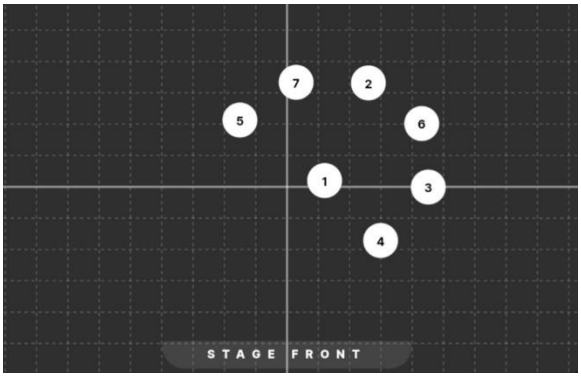
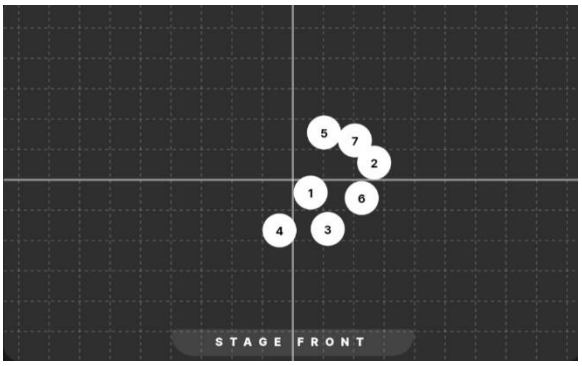
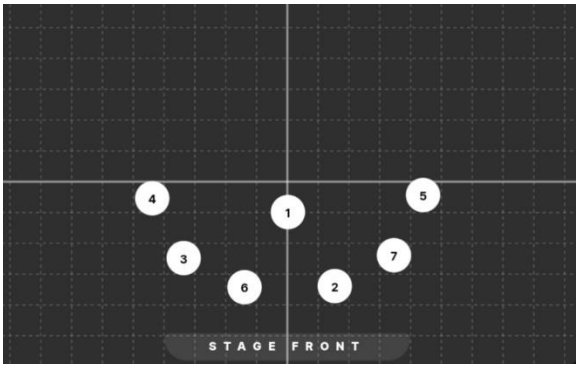
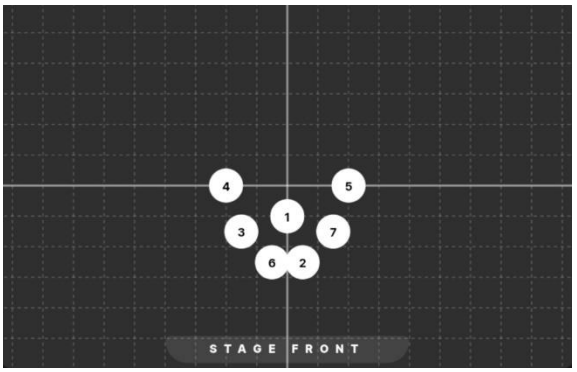
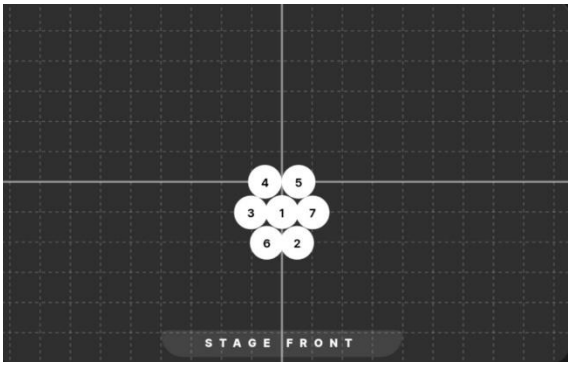
Розвиток дії	1:45 4:34 35-36 такти 37-38 такти 39-40 такти 41-42 такти 43-44 такти	 	Виконується експресивна танцювальна комбінація; Виконавці переходять в одну лінію. Виконавець 1 по центру на невеликій відстані від двох сформованих ліній поряд; Далі відбувається стрімке переміщення танцівника 1 до переднього плану сцени ліворуч, за танцівником 1 прямують інші виконавці; Ностальгічні спогади захоплюють свідомість головної героїні, а вона наче заново їх проживає; З трикутника танцівники переходять у квадратний малюнок, з танцівником 1 по центру; Прийомом подрібнення, танцівники по черзі переходять у зворотній клин;

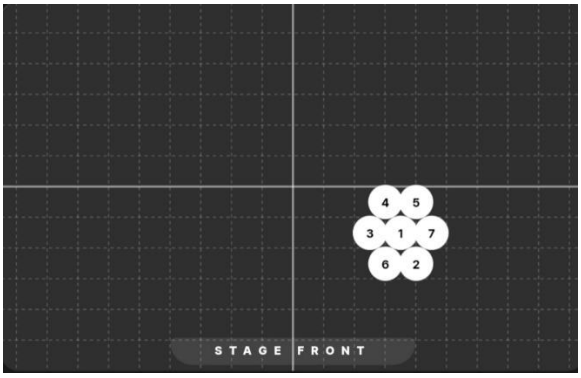
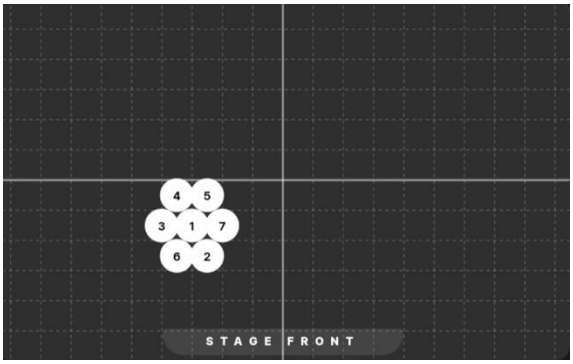
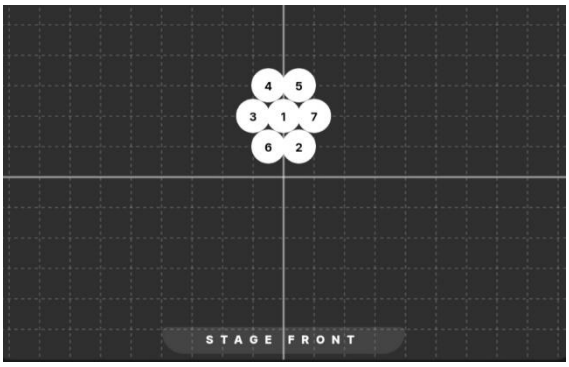
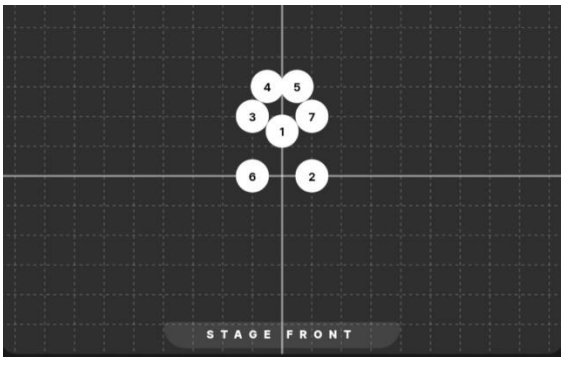
Розвиток дії	45 такт	 	Головна героїня блукає у своїх спогадах. Вона хоче знову відчути щастя, яке вже минуло.
	46 такт		Після клину, танцівники формують дві колони, а виконавець 1 у центрі попереду;
	47 такт		

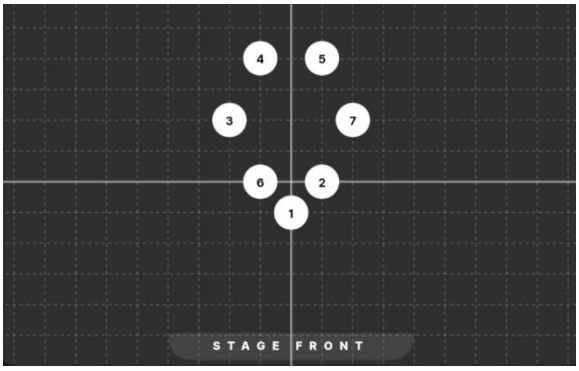
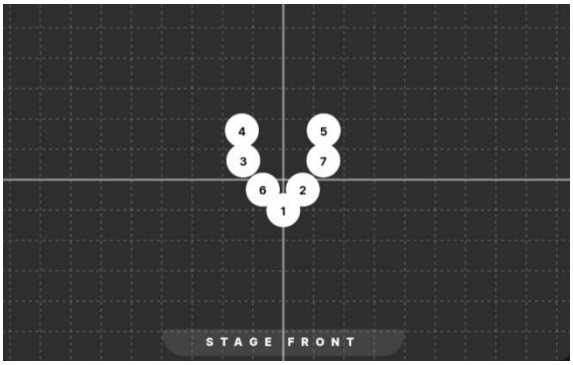
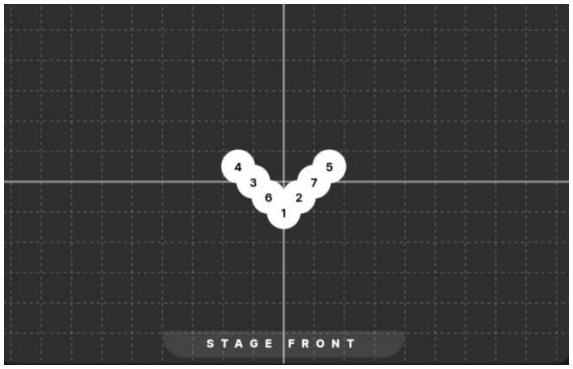
Розвиток дії	48 такт		Танцівники в колонах позаду прийомом «гребінець» розширюють відстань між колонами.
	49-53 такти		Через утворений коридор танцівник 1 біжить до центру сценічного простору і завмирає у позі;
	54 такт		Далі відбувається повільне повернення виконавця 1 на передній план. Поступово з усіх танцівників вибудовується одна довга колона: з кожним просуванням вперед виконавця 1, по черзі до нього приєднуються інші.;
	55 такт		
	56 такт		

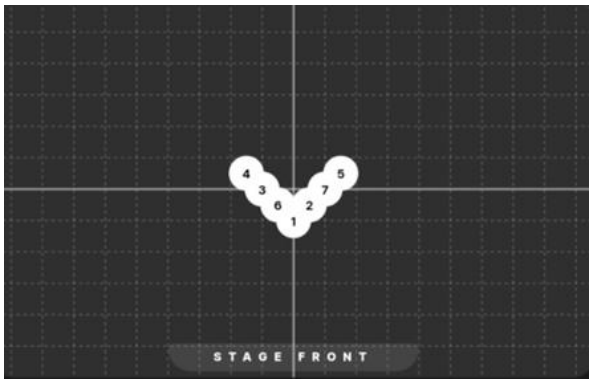
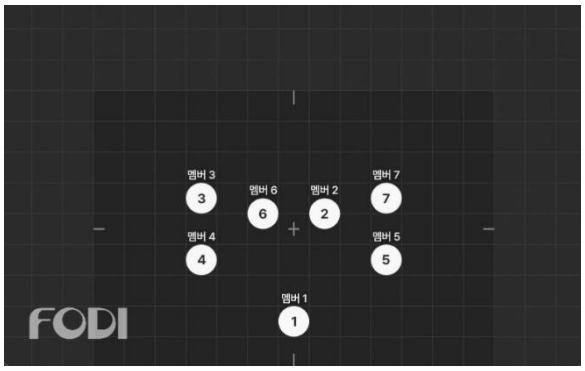
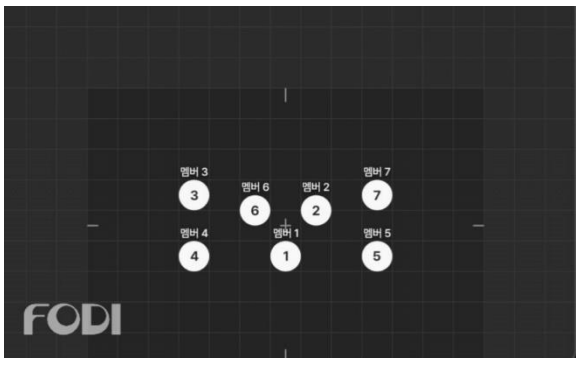
Розвиток дії	57-59 такти		Виконується танцювально-симетрична комбінація в колоні;
	60-65 такти (переміщення уздовж колони по спіралі)	 	Виконавець 1 виходить з колони і проходить назад повз інших танцівників. Це відображає заплутаність головної героїні у своїх думках і пошук утрачених моментів минулого;

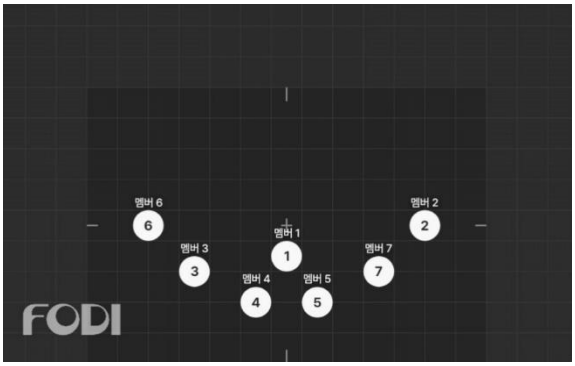
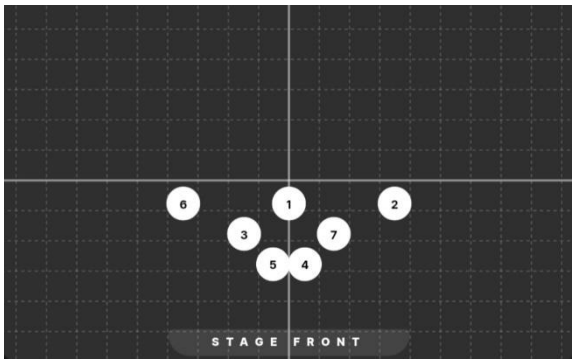
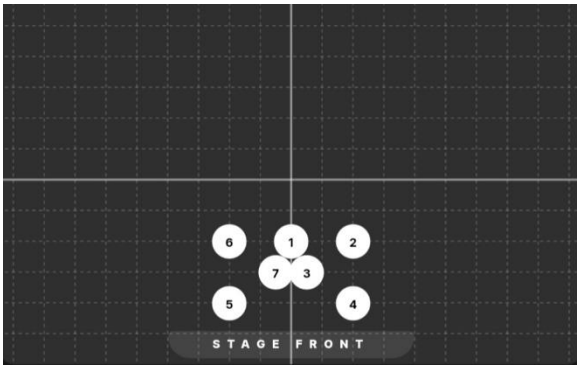
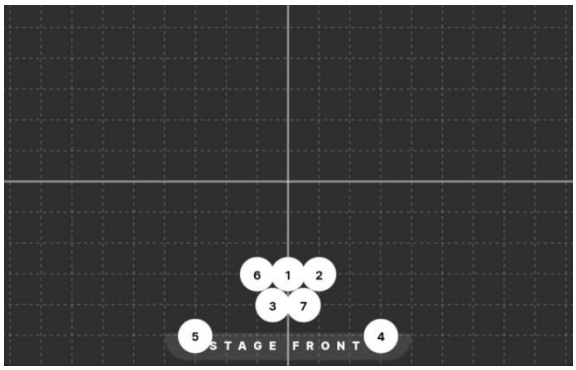
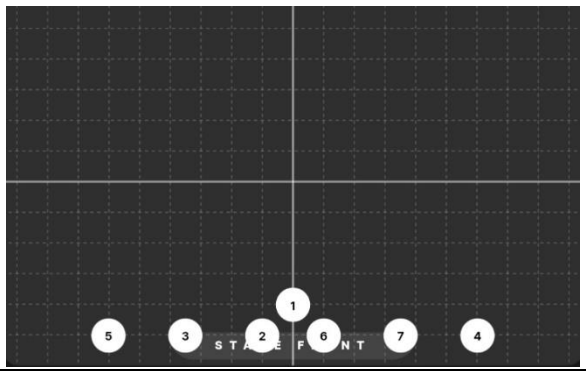
Розвиток дії	66 такт 67 такт	 	Танцівник 1 опиняється на задньому плані праворуч, виконавці з колони формують сферичні побудови, і починають кружляти навколо танцівника 1. Дане переміщення символізує поглинання свідомості ностальгічними переживаннями, головна героїня перестає собі належати;

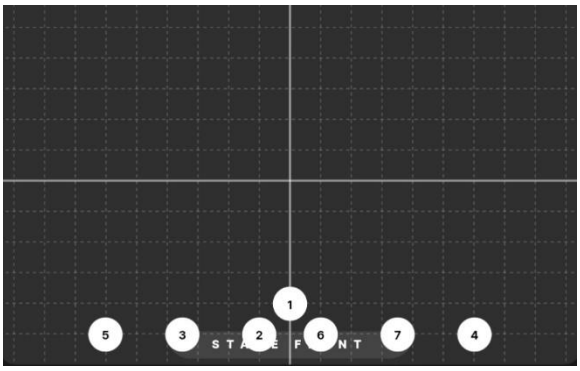
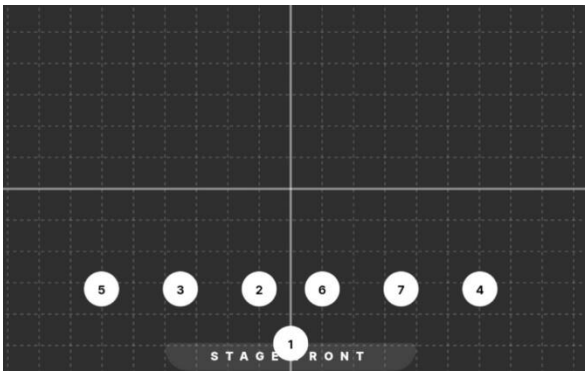
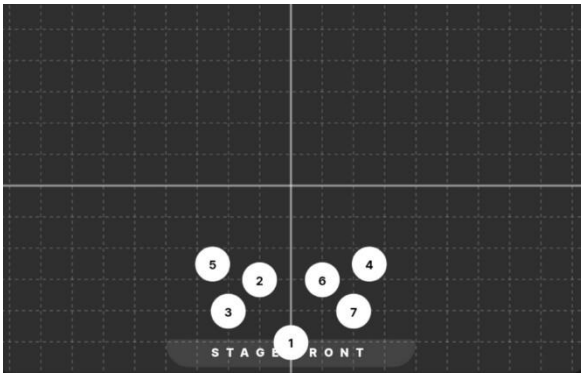
Розвиток дії	68 такт		Поступово виконавці наближаються до центру сценічного простору, де формують зворотне півколо з виконавцем 1 у центрі; Спогади оточують головну героїню, схоплюючи у пастку;
	69 такт		
	70 такт		
	71 такт		
	72-75 такти		

Розвиток дії	76-77 такти		Далі відбувається широке переміщення по сценічному простору у малюнку. Таке «метання» демонструє незламність головної героїні, та її рішучість звільнитись з полону ностальгії;
	78-79 такти		
	80-81 такти		
	82-83 такти (переміщення у клин)		Танцівник 1 «ламає» малюнок замкнутого кола, і через прийом подрібнення танцівники збираються у щільний клин;

Розвиток дії	82-85 такти	 	

Кульмінація	4:35 5:11		У клині виконується танцювальна емоційно-напружена частина, що уособлює бажання головної героїні не стати заручницею своїх думок;
	86 такт-переміщення у малюнок		
	87-88 такти		Відбувається звільнення головної героїні з полону ностальгії: виконавець 1 «ламає» малюнок щільного клина, і танцівники формують геометричну кутову форму;
	89 такт		Виконується танцювальна комбінація з переміщення виконавця 1 ближче до центру. Хореографія цього моменту демонструє відгомін почуттів через оживлених спогадів;

Кульмінація	90- 91 такти (переміщення) 92-93 такти	 	Далі виконавці, які відображають ностальгічні спогади виходять на передній план і формують півколо, прикриваючи танцівника 1; Прийомом «гребінець» танцівники формували півколо, проходять по черзі крізь діагоналі, і формують одну лінію на передньому плані сценічного простору. Водночас, виконавець 1 також поступово виходить на перший план, але не стає в одну лінію, а залишається трохи позаду.

Розв'язка	5:12 5:31		Головна героїня виходить вперед, а ностальгуючи спогади відступають назад. Але не уходять, а залишаються поряд.
	94-95 такти (переміщення)		Малюнок з лінії збирається у щільне півколо: головна героїня залишається попереду, а думки про минуле хоч і перестали бентежити, все одно завжди будуть з нею.
	96 тактів		

ВИСНОВКИ

Отже, у ході кваліфікаційного дослідження було досягнуто поставленої мети- досліджено феномени ностальгії та пам’яті, проаналізовано їх творчий потенціал, і розглянуті можливості використання результатів дослідження у балетмейстерській діяльності. На початку, для цього було з’ясовано науково-історичний контекст осмислення феноменів ностальгії та пам’яті. У роботі окремо було досліджено історичні витоки понять пам’яті, а потім ностальгії.

Виявлено, що вивчення здібності людиною запам’ятовувати бере початок з часів Стародавньої Греції, де філософи трактували феномен пам’яті як пасивне збереження вражень, а процеси пригадування визначали активним пошуком інформації. Також, було досліджено історію вивчення явища пам’яті з точки зору експериментальної психології та психоаналізу. Пам’ять у контексті цього періоду виходить на зовсім інший рівень вивчення. Таким чином, у ході дослідження було визначено, що процеси пам’яті характерні не тільки збереженням інформації, а також виступають важливим чинником у формуванні культурного досвіду, через який людина рефлексує з власного минулого та його значення.

Наступним етапом у досліджені стало визначення історичного походження явища ностальгії. Був проведений аналіз від перших згадок про даний феномен, до періоду сучасних досліджень та трактувань. Виявлено, як з плином часу змінювалося саме визначення ностальгії, та відношення людей до цього стану.

Важливою складовою даної кваліфікаційної роботи, стало дослідження процесів формування пам’яті та ностальгії, а також їх розмаїття. Проаналізовано та визначено через які етапи проходить сприймана нами інформація, щоб потрапити до нашої пам’яті. Було охарактеризовано сутність процесу запам’ятовування, а також окреслено види пам’яті та їх функції.

Аналогічно, було розглянуто процеси ностальгії. Визначено певну відмінність в етапах формування та класифікації досліджуваних явищ. Розглянуто, як саме та за допомогою чого у нас можуть виникати ностальгічні

стани. І також, було виявлено та охарактеризовано перелік основних видів ностальгії, які науковці виділяють на даний момент.

Наступні питання, які було досліджено, це когнітивні механізми людини та її тілесна пам'ять. У контексті теми кваліфікаційної роботи, зазначені питання стали дуже вагомими та змістовними. Так як у ході дослідження перший розділ стосувався окремих, але пов'язаних понять, питання когнітивних процесів людини та тілесної пам'яті дозволило узагальнити знання, та закріпити наведену інформацію про науковий контекст осмислення феноменів ностальгії та пам'яті.

Таким чином, було з'ясовано ключову роль когнітивності в житті людини. Визначено її складові та функції, а також досліджено взаємозв'язок між тілесними проявами пам'яті. Було проаналізовано, як саме процеси пам'яті можуть відображатись у людській тілесній пластиці, зокрема завдяки дослідженням та методикам В. Нікітіна. Також було окреслено значення когнітивних механізмів людини та її тілесної пам'яті у призмі хореографічного мистецтва.

У ході розробки практичної частини кваліфікаційної роботи, було проведено аналіз мистецьких аналогів і прототипів, які звертались до тем пам'яті та ностальгії. Спочатку було зазначено загальний вплив даних явищ на митця і глядача, а наступним кроком, у створенні дипломної хореографічної композиції, стало дослідження таких творців та їх робіт: хореограф Піна Бауш та її вистава «Кафе Мюллер», письменник Рей Бредбері та його книга «Кульбабове вино», та картини художника Едварда Гоппера у період з 1909 по 1955 роки.

Було з'ясовано основу, яка лягла у танцювальну виставу «Кафе Мюллер», історію її створення, та сенси, які закладалися Піною Бауш. Проаналізовано автобіографічну повість Рея Бредбері, яка є дуже влучним мистецьким прикладом репрезентації феноменів пам'яті та ностальгії. І також, для власного дослідження, були розглянуті приклади із живопису. А саме художник Едвард Гоппер, та його меланхолійні полотна. Було охарактеризовано деякі роботи

цього митця, та виявлено вагомий вплив його картин на ментально-фізичний стан.

І окремо слід зазначити результативність проведеного дослідження. Його теоретичне і творче наповнення стало гарним підґрунтям для створення власної хореографічної композиції. Досліджені особливості функціонування пам’яті, чинники виникнення ностальгії та вплив цих феноменів на психоемоційний і тілесний стани людини, були використані під час роботи над художнім задумом, та сприяли його пластичному вираженю. Було переосмислено можливості хореографічного мистецтва, як основу репрезентації різних станів людини, її спогадів, думок і переживань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ассман Аляйда. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам´яті ; пер. з нім. К.Дмитренко, Л.Доронічева, О.Юдін. – К. : Ніка-Центр, 2012. – 440 с. – (Серія «Зміна парадигми»; Вип. 15).

2. Брагіна Т. Танцювально-рухова терапія як інструмент подолання кризових ситуацій на заняттях хореографії: матеріали науково-практичного семінару «Психологічно безпечне середовище на уроках хореографії». Харків: Харківська державна академія культури, 2026. 13 с.

3. Бредбері Р. Кульбабове вино: повість /пер.з англ. В. Митрофанова. Тернопіль: Художня книга- «Коралі», 2018. 318с. (Серія «Горизонти фантастики»).

4. Васильковська М. А. Історична ностальгія: пошук ідентичності в епоху глобалізації. URL: https://philarchive.org/archive/VAS-9 (дата звернення: 07.11.2026).

5. Галущак М. С. Перегляд феномен пам'яті та особистісна ідентичність: особливості взаємозв'язку. *Культурологічний альманах*. URL: https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/331/310 (дата звернення: 06.11.2026).

6. Геращенко О. О. Візуальне мистецтво як інструмент реорганізації посткатастрофічної пам'яті. Українські культурологічні студії. 2019. № 1(4). С. 43-47.

7. Енциклопедія візуальних мистецтв WikiArt. Едвард Гоппер. URL: https://www.wikiart.org/uk/edvard-khopper (дата звернення: 06.11.2026).

8. Енциклопедія візуальних мистецтв WikiArt. Едвард Гоппер. Твори – Всі твори за датою. URL: https://www.wikiart.org/uk/edvard-khopper/all-works#!#filterName:all-paintings-chronologically,resultType:masonry (дата звернення: 06.11.2026).

9. Ільїн В. В. Memory Studies: від пам'яті до забуття. Проблеми всесвітньої

історії. 2020. № 3(12). С. 26-40. DOI: https://doi.org/10.46869/2707-6776-2020-12-2. (дата звернення: 07.11.2026).

10. Колярова А. О. Проблема тілесного досвіду особистості в психологічному дискурсі. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. URL: https://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2017/5/06.pdf (дата звернення: 06.11.2026).

11. Коростильова В. Репрезентиація феномену ностальгії в хореографічному мистецтві. Культура та інформаційне суспільство xxi століття: матеріали міжнар. наук. конф. молодих учених (16-17 квіт. 2026 р.) : у 2 ч. Харків : ХДАК, 2026. Ч. 2. С. 40-42.

12. Коростильова В. Ностальгія і пам'ять як об'єкти втілення у хореографічному творі. Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку: матеріали міжнар. наук. конф. молодих учених (19-20 лист. 2026 р.) : у 2 ч. Харків : ХДАК, 2026. Ч. 2. С. 40-42.

13. Морозов А. Ю. Перегляд Ностальгія як феномен культури. *Ukrainian Cultural Studies*. URL: https://ucs.knu.ua/uk/article/view/2406/2092 (дата звернення: 06.11.2026).

14. Носова Г. Ю. Пам'ять. *Енциклопедія Сучасної України | Головна сторінка*. URL: https://esu.com.ua/article-882564 (дата звернення: 06.11.2026).

15. Пам'ять і забуття в історії ідей: мнемонічна герменевтика культури : автореф. дис. ... д-ра філософ. наук : 09.00.04 — філософ. антропологія, філос. культури / Стародубцева Лідія Володимирівна ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Х., 2004. — 36 с.

16. Партико Т. Б. Загальна психологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Ін Юре, 2008. 416 с. URL: https://pedcollege.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/partiko-zag-psih.pdf (дата звернення: 07.11.2026).

17. Психологія когнітивних процесів: науковий посібник / Національна академія педагогічних наук України, Інститут психології імені Г.С. Костюка. Київ: «Видавнцтво Людмила» 2022. 420 с.

18. Психологія тілесності : навч.-метод. посіб. / Олександра Миколаївна

Хлівна, Людмила Іванівна Магдисюк. – Луцьк :Вежа-Друк. – 2022. – 192 с.

19. Сингаївська І. В., Серединська В. В. Психологічний аналіз феномена ностальгії // Правничий вісник Університету «КРОК». 2017. Вип. 27. С. 118–126. URL: https://dspace.krok.edu.ua/server/api/core/bitstreams/59ff79f2-93e3-4b2f-921f-92068ab5c56f/content (дата звернення: 07.11.2026).

20. Стефановська С. Результати пошукового дослідження уявлення протілесність та щоденні тілесні практики жителів міст Києва та Харкова. Київ: Наукова столиця, 2023. 110 с.

21. Український психологічний ХАБ. Арістотель: душа, сприймання, пам'ять і психологія. *Ukrainian Psychological Hub*. URL: https://www.psykholoh.com/post/арістотель (дата звернення: 06.11.2026).

22. Український психологічний ХАБ. Когнітивна революція в психології: причини, події та наслідки. *Ukrainian Psychological Hub*. URL: https://www.psykholoh.com/post/когнітивна-революція-в-психології (дата звернення: 06.11.2026).

23. Український психологічний ХАБ. Когнітивні дії це. *Ukrainian Psychological Hub*. URL: https://www.psykholoh.com/post/когнітивні-дії-це?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 06.11.2026).

24. Український психологічний ХАБ. Когнітивні процеси: види та як вони працюють. *Ukrainian Psychological Hub*. URL: https://www.psykholoh.com/post/когнітивний-процес-це?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 06.11.2026).

25. Український психологічний ХАБ. Ностальгія: що це за емоційний стан, чому ми сумуємо за минулим і як це впливає на нас. *Ukrainian Psychological Hub*. URL: https://www.psykholoh.com/post/%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%B3%D1%96%D1%8F-%D1%86%D0%B5?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 06.11.2026).

26. Український психологічний ХАБ. Пам'ять: що це, як працює та види

пам'яті. *Ukrainian Psychological Hub*. URL: https://www.psykholoh.com/post/пам-ять-це?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 06.11.2026).

27. Aristotle On Memory and Reminiscence. URL: https://classics.mit.edu/Aristotle/memory.html (дата звернення: 07.11.2026).

28. Boym S. The Future of Nostalgia. URL: https://attachments.are.na/41322148/dc75ff041f42588f88029ad570448353.pdf?1763928986 (дата звернення: 07.11.2026).

29. Ebbinghaus H. Memory: A Contribution to Experimental Psychology. URL: https://albimarketing.com/docs/Memory%20A%20Contribution%20to%20Experimental%20Psychology.pdf (дата звернення: 07.11.2026).

30. Franco S., Nordera M. (eds.). The Oxford Handbook of Dance and Memory. Oxford: Oxford University Press, 2026. DOI: https://doi.org/10.1093/9780197575017.001.0001 (дата звернення: 07.11.2026).

31. Freud S. Screen Memories. URL: https://www.lutecium.org/ftp/Freud/pdf/1899_screen_memories.pdf (дата звернення: 06.11.2026).

32. Kenyon A. A short history of nostalgia. *Archiving | Amy Kenyon | Substack*. URL: https://amykenyon.substack.com/p/a-short-history-of-nostalgia (дата звернення: 06.11.2026).

33. Nadel L., Sederberg P. B. Memory Reconsolidation: Making Predictions Better. URL: https://compmem.org/assets/pdf/Nadel.Sederberg.sub.pdf (дата звернення: 07.11.2026).

34. Pina Bausch - Cafe Müller [FULL] – thepostarchive [Відеозапис]. YouTube-канал thepostarchive, 19 серпня 2025 р. URL: https://www.youtube.com/watch?v=_c6Vrmm_CG4&t=700s (дата звернення: 07.11.2026).

35. Wildschut T., Bruder M., Robertson S., van Tilburg W. A. P., Sedikides C. Collective Nostalgia: A Group-Level Emotion That Confers Unique Benefits on the Group

https://eprints.soton.ac.uk/id/eprint/371824/1/_soton.ac.uk_ude_PersonalFiles_Users_gg_mydocuments_constantine_20publications_20pdf_27s_2014_Collective_20nostalgia_20JPSP_20in_20press.pdf (дата звернення: 07.11.2026).